

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

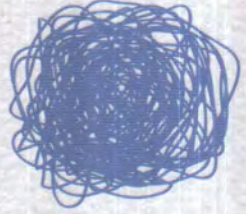
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Sen Çözeceksen

KANT Çözer

Marie Robert

Fransızcadan çeviren: Alara Çakmakçı

Sen Çözeceksen KANT Çözer

Marie Robert

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi <https://arxiv.org>

ayrıkşı kitap'tan...

*Başkalarının ve başka canlıların
düşünme ve yaşama özgürlüğüne değer
vermeyen bu kitabı okumasın. Okumaya
değer veren bir ayrıkşı okuru aynı
zamanda yaşamaya da değer verir.*

Ayrıksı Kitap: 1

Kurgu Dışı: 1

Bana öyle bir kitap verin ki hayata başka bakayım: 1

Özgün Adı: *Kant tu ne sais plus quoi faire il reste la philo*

Kitap Adı: *Sen çözemezsen Kant çözer*

Yazar: Marie Robert

Fransızcadan Çeviren: Alara Çakmakçı

Editör: Ozan Erdoğan

Kapak, Sayfa Tasarım ve Çizimler: Alla Özabat

**Baskı: Dörtel Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi
Zafer Mahallesi 147. Sokak 9-13 A Esenyurt-İstanbul**

Tel: 0 212 565 11 66

Matbaa Sertifika No: 40970

1. Baskı: 5000 adet

ISBN: 978-605-80727-0-1

© Flammarion / Versilio, 2018

International Rights Management: Susanna Lea Associates

© Ayrıksı Kitap, 2019

**Bu kitabın Türkçe yayım hakları AnatoliaLit Telif hakları aracılığıyla
alınmıştır.**

**Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının
yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.**

Ayrıksı Kitap

Yayıncı Sertifika No: 42978

Küçükbakkalköy Mah. Flora Residence

No: 1 Kat: 28 Ataşehir-İstanbul

**bilgi@ayriksi.com / www.ayriksi.com
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>**

Marie Robert

**Sen Çözemezsen
KANT Çözer**

Fransızcadan Çeviren: Alara Çakmakçı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

*Buffign court'a,
O Küçük Ev'e
Didot Sokağı
ve sakinlerine...*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

9

Spinoza Ikea'da

Arzu ve engeller

15

Aristo ve akşamdan kalma hali

Deneyime güven

31

Just Do (Sadece Yap) Nietzsche

Kendini aşmak

45

Epikür'ün bahçesinde son dakika haberlerine yer yok

Etik farkındalık

59

Platon'la Hızlı Tanışma

Aşk sarhoşlukları

75

Pascal, her şeyin sonunda ölüm var

Zamanı botokslamayı öğrenmek

89

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Bir doz Levinas bir doz Xanax'tan iyidir
Ergenlik krizine karşı başkalık krizi
103

Heidegger'in ödül mamaları
Köpeğinin ölümüne dayanmak
117

Kant ve şutlanmak
Akıl ve tutkunun boşanması
131

Bergson girişimci oluyor
Kendini yaratma süreci olarak çalışmak
145

Wittgenstein, eşimin ailesi ve ben
Kültür ve çeşitlilik
159

Ne gerek vardı hediye, Mill
Buz gibi kırılğan doğruluğun üzerinde yürümek
173

TEŞEKKÜRLER
185

YAZAR HAKKINDA
189

GİRİŞ

IKEA'yı anlamsızca arşınlayarak geçirdiğim dört saatin ardından kendimi bütün o kartonların ortasında, ağır bir çaresizlik duygusuyla sarsılmış, gözyaşları içinde ve karşıma İsveççe bir şeyler söyleyen biri çıkarsa tokatlamaya hazır halde buldum. Oysa listemi güzelce hazırlamış, kataloğu neredeyse ezberlemiştim. Belli bir düzene göre çalışan zihnim açılmıştı, kendini göstermeye hazırdı. Ama bu yeterli gelmemişti. Bir amaç uğruna mahvolmuştum, aklım bana ihanet etmişti. Kriz geçiriyordum. Artık ne yapabileceğimi bilmiyordum.

İşte o an, beni sakinleştiren ve daha iyi hissetmemi sağlayan şeyleri gözden geçirmeye karar verdim. Bir Viking yatağına uzanmanın, bir şişe votkanın hayalini kurdum. Fakat tereddüt dolu bir iki dakikadan sonra daha iyi bir çare aradım. İşte böylelikle, en çok sevdiğim düşünürlerden biri olan Spinoza'nın hayali belirdi göz-

lerimin önünde. Mağazanın bir köşesine oturup, benim canım filozofumun cappuccino ikram etmek üzere yaklaştığını, bana rahatlatıcı sözler söylediğini hayal ettim. Ağlamayı kestim, onun felsefesine sığındım. Uzaklaşmayı bilmiş ve duygularıma hâkim olmayı başarmıştım. Birdenbire, onun felsefesi sayesinde iyi hissettim. Günümü kurtarmıştı.

On iki kriz haline ve bizi yatıştırabilecek, sakinleşmemize yardımcı olabilecek on iki filozofa yer veren bu kitap da böyle ortaya çıktı. Bu anlatılarda, kontrol edemediğimiz anlardan; her şeyin yerle bir olduğu kaos dakikalarından; öfkenin, gözyaşlarının, suçluluğun, anlayışsızlığın, utancın esiri olduğumuz, kısaca keçileri kaçırdığımız anlardan söz etmek istedim. Hepimizin yaşadığı hikâyelere yer vermek istedim. Bu kriz anlarına, yüzyılları aşmış güven verici sözlerin sahiplerinden daha iyi kim çözüm getirebilir ki?

Felsefeyi kütüphanelerden çıkarıp gece hayatımızın, ilişkilerimizin, işimizin ve bilhassa da gündelik hayatımızın tam kalbine yerleştirmeliyiz. Böylelikle bu disiplin asırlardır var olmasının esas amacına geri dönerek soyut, katı ya da anlaşılması güç bir teori değil de bizi iyileştiren bir bilgelik olabilir. Çünkü felsefi eylem yalnızca bilginin içinde konumlanmaz, aynı zamanda ha-

yatımızı kolaylaştıran, acımızı hafifleten, bizi kollayan, başımıza gelenlerle (katlanılmaz bir ergenlik, köpeğimizin ölümü ya da bir sonraki randevumuz olabilir bu) aramıza mesafe koyabilmemizi sağlayan şeylerin tümünün içindedir.

Felsefeyi konulduğu yüksek yerden indirerek hem ona minnetimizi gösterebilir hem de o çok değerli bilgiyle yakınlık kurabiliriz, böylelikle bir sonraki kriz anında telaşlanmak yerine Aristo'yu, Platon'u ya da Kant'ı kahveye davet edebiliriz.

MARIE ROBERT

Spinoza Ikea'da

Arzu ve engeller

Cumartesi 09.54

Önünüzde sadece kendinize ayıracağınız kırk sekiz saat olmasının verdiği rahatlık hissiyle uyandınız. Aylak zevklerle dolu iki gün, tadını çıkararak içilen kahveler, keyifli okumalar, güzel akşam yemekleri, suçluluk hissini azaltacak sportif aktiviteler. Hoşnutluk verici bu eksiksizlik hali sizi tamamen ele geçirmişken, bir de bakıyorsunuz ki odanızdaki kitaplık, biricik, sadık Billy'niz, taşıdığı hazinelerin ağırlığının altında çöktü çökecek. Suç, elbette, geçen sene alınan on iki meditasyon kitabında, lise yıllarından kalma fotoğraf albümlerinde, 1998 yazının Hindistan anılarında ve hiçbir internet sitesinin çöpe attırtmadığı ansiklopedilerde. Çözüm tabii ki bunları ayıklamak olmalı ama tüm bu eşyaları sevdi-

ğinizden hiçbirinden ayrılmak istemiyorsunuz. Özellikle de hemen yanlarına yalnızca bir başka kitaplık daha eklemek yeni anıları biriktirmeniz için yeterli olacakken.

Böylece, belli belirsiz bir heyecan içinde, arkadaşınızı yetişkinlere yönelik eğlence tapınağına, yani IKEA'ya gelmeye ikna ediyorsunuz. Öğrenci odanızı dekore etmenizden bu yana sizi takip eden, öylesine samimi, öylesine güven verici bu dört harf. Ahşap mobilyalar, tarzlar, dilinizin dönmediği, sevimli model isimleri, İsveç misafirperverliği... Yani şahane bir plan. Araba hazır, yeni ürünleri karşılamaya hevesli bagaj boşaltılmış çünkü aslında, kitaplığın yanında tencerelerinizi ve yatak çarşaflarınızı yenileme, televizyon ünitenizi değiştirme ve salonunuzu güzelleştirecek alçak bir sehpa alma zamanının da geldiğini fark ettiniz. Katalog elinizde, sizi ilgilendiren sayfaları özenle işaretlediniz. Mağazanın kapısından giriyorsunuz, maviye çalan kocaman binanın içindeki saklı olasılıkların karşısında 'yüzünüzde saf bir gülümseme belirliyor. Parkurunuz başlıyor, orman yollarında daldan dala atlamaktan daha kolay bu. Özgür iradenizin işaretli bir yolu izlemeye mecbur bırakılmasını kabullenerek yerdeki okları takip ediyorsunuz. İlk virajda, çocuksu bir coşkuyla bir kurşun kalem kapı veriyorsunuz. Sadece on sekiz metrekarelik bir yerde de pekâlâ yaşanabileceğini, mutluluğun zarif birkaç ardiye

özümüne bağlı olduğunu kanıtlayan örnek daireleri hayranlıkla seyre dalıyorsunuz.

Gezintinizi büyük bir istekle sürdürüyorsunuz, yatak odası bölümü sizi büyölüyor; girişinde bir mantra gibi ya da aile terapistinin vereceği bir hayat tavsiyesine benzeyen bir afiş var: “Yer açmanız mı lazım? Bölmeden ayırın.” Çocuk bölümüne geldiğinizde, bacaklarınız pes etmeye başlıyor. İşte, koridorlarda boş boş gezineli şimdiden iki saat oldu bile. Sepetiniz an itibariyle yalnızca sentetik kumaştan ekose desenli bir örtü, geyik motifli üç paket peçete ve o çorba diyetini yapacağınız gün geldiğinde kullanacağınız iki plastik kepçeden ibaret. Karşı konulamaz bir arzu yönlendiriyor sizi; bu, sizi var olmanın, tüketme arzusundan geçtiğini söylemeye götüren bir dürtü. Yürüyüş hızınızı artırmaya çalışıyorsunuz fakat şahane bir pelüş timsah görmenizle kendinizi kaptırmanız bir oluyor. Arkadaşınız ses tonunu hafiften yükseltmeye başlıyor: “Peki, bu pelüşün de sonu aynı mı olacak? Kilerin en dibine mi atacaksın? Güvelerle koyun koyuna?” Güceniyor, yılgınlığınızla baş başa kalıyorsunuz ve onu da alışveriş arabanıza yükleyip itiyorsunuz. Arabanızın acı çığlıklarını duymazdan geliyorsunuz. Sonra, başarılı bir hamleyle, size dayatılan yola karşı çıkıyor ve üç ayaklı özel tasarım bir sandalyenin üzerinden atlayarak çalışma alanları bölümüne

varıyorsunuz. Aydınlatma bölümünde, içinizde biriken öfkenin ve sıcaklığın birleşmesiyle, boncuk boncuk terliyorsunuz. Kurşun kaleminizin tepesini kemirmek bile sizi sakinleştirmeye yetmiyor.

Birkaç dakika amaçsızca dolaştıktan sonra ardiye alanına gitmenin vakti geliyor. Bu arada, işaretlediğiniz ürünlerin raf numaralarını kaybettiniz, katalog ahşap havluluklardan birinin üzerinde kaldı. Bir hışımla, elinize geçirdiğinizi sepete atıyorsunuz. Hiçbir şey öfkenizi yatıştırabilecek gibi değil. Arkadaşınız, “Kim çıkaracak bütün bunları?” deyince sizde ipler kopuyor ve güçlü bir özgürleşme hissiyle birlikte öfkeyle bir matkabı alıveriyorsunuz. Ne oluyor? Dengenizi kaybettiniz. İçinizde çağıladığınızı hissettiğiniz kuvvete hâkim olamıyorsunuz, siz ki tüketim toplumu üzerine büyük laflar ederdiniz ama burada, şu anda, arzularınız limitsiz bir hal aldı ve ne kadar daha böyle süreceği belirsiz.

Bu, kaosun başlangıcı daha. Alçak sehpanın ölçülerinde hata yapmışsınız. Duyuyorsunuz, uzaklardan biri bağıyor: “Eh yani, ölçmedin mi önceden?” Kuşe kâğıdın üzerinde oldukça zarif duran televizyon ünitesinin sunta kısmı biraz göze batıyor ve vurulduğunuz askılığı da daha önce hem ofisinizde hem de en son kaldığınız Airbnb evinde görmüştünüz. Bu tekdüzelikten gına gel-

di. Fakat tabii kendinizi koyuvermenize engel olmuyor bu; kırmızı meyveli ve vanilyalı dört mum, iki tabak takımı ve bir de plastik Yuka çiçeğini kaptığınız gibi hızlıca sarı torbanıza atıyorsunuz. Arzularınızın sizi nereye götüreceğini artık kestiremiyorsunuz. Yanınızdaki kişi küçümseyerek bakıyor size, halojen ampulü alışveriş arabasına koyarken kırıldığında siz de ona aynı şekilde karşılık veriyorsunuz. Aranızdaki gerginlik, yüksek tavanlar boyunca göz alabildiğine uzanan kolilerin arasında kendinizi küçülmüş hissettiğiniz, uzun geceler boyu tornavida kullanma denemelerinin taahhüdünü veren ürün teslim noktasında sona eriyor. Sizin eşyalar B18 ile D24 koridorları arasında bir yerde duruyor. Kaydettiğiniz referans numaralarına bakmak için telefonunuzu çıkarıyor, artık özgürlüğün yakın olduğunu düşünüyorsunuz. İşte tam o an, yılgınlıkla, telefonunuzun kapandığını fark ediyorsunuz, şarjınız bitmiş. Ya bu sefere yeniden çıkacak ya da mobilyalarınıza veda edeceksiniz. Arzularınız karşılanamıyor. Bundan sonraki dakikalar; hıçkırıklar, hakaretler, bezginlik, bir de aslında ne işe yarayacaklarını bilmediğiniz eşyaların 236,80 avroluk faturası elinize tutuşturulmuş vaziyette yarı-trans halinde geçiyor. Arabaya biniyorsunuz, canınız çıkmış. Arkadaşınız patlamanın eşiğinde, oysa siz yalnızca bir kitaplık almak istemiştiniz. Saat 19.14 ve dönüş trafiği;

sırtınızdaki tutulmanın, terin, sonsuz acizliğinizin ve sarıyla maviye karşı beslediğiniz derin nefretin iyice farkına varmanıza neden oluyor.

Peki Spinoza olsa tüm bunlara ne derdi?

En başından şunu kabul etmek gerek: Spinoza'nın hiçbir zaman Billy model kitaplığı olmadı. Buna karşılık arzu, erdem, güçsüzlük ve tüm bunlarla ilintili kavramları oldukça iyi tanıyan filozof Spinoza, ön adıyla Baruch, suçluluk hissinizi azaltmak için elinden gelen tüm gayreti gösterirdi.

Onun felsefesi sayesinde, IKEA'da geçirilen bir cumartesinin ertesinde gelen depresyon durumunda, insanlığımızın ve dolayısıyla eylemlerimizin işleyiş biçimlerini kavrayabiliriz. Spinoza, güven verici bir tavırla, her bireyin bir *conatus* tarafından şekillendirildiğini açıklar. Telaş etmeyin, bu tuhaf terim sanıldığı kadar korkutucu değildir, esasında bir dürtüyü tarif ediyor. Bizi sabahları yataktan kaldıran ve var olmanın sevincini hissettiren bir çeşit güçtür bu. Konumuzu biraz özetleyelim: Spinoza için insan, Tanrı tarafından yaratılan Doğa'nın bir parçasıdır. Dolayısıyla her insan, tanrısal süper güçleri temsil eder. Bu sebeple, doğrudan Tanrı'dan gelen ve şiddetle muhafaza etmeye kararlı olduğumuz kuvvetli bir enerjiyle doluyuzdur, bu gücün bozulmaması için elimizden geleni yaparız. Dolayısıyla *conatus*, bizim korunan bölgemizdir, dokunulmaması gereken ve bizi

doğal yaratıklar (bilgisayar oyunu karakterleri değil) yapan şeydir.

Bu *conatus* çoğunlukla başka bir isimle anılır, söylemesi o kadar eğlenceli olmasa da daha bilindik bir isimdir bu: Arzu. Ve işte tam bu noktada Spinoza, alışveriş sırasında kulaklıklarımızla podcast'ini dinlemek isteyeceğimiz şahane bir terapistle dönüşür. Onun felsefesinde; arzu, iştah, istek, dürtü mizacımızın temelini oluşturan, bizi harekete geçiren evrensel kavramlar haline gelir. Tartışmanın gereği yok, arzuyu yok saymak imkânsızdır çünkü hayatta olduğumuzun kanıtıdır. Arzu duymak zayıflık değildir, iyi bir şeydir, insanlığın VIP bir üyesi olduğumuzun işaretidir. Hatta şöyle yazar Spinoza: "Arzu insanın özüdür." Onu bir kenara atamaz, planlayamaz, ne kadar süreceğini belirleyemeyiz çünkü arzu, yani bu küçük *conatus* sonsuzdur. Bankada eksiye düşmüş bir hesap ya da her şeyin üst üste yığıldığı bir apartman dairesi değil, yalnız ölüm onu durdurabilir. Arzu, yaşamımızın şahididir. Ancak; onu hissetmek için yalnızca sabahları uyanmak yetmez, öyle soyut bir biçimde, rüzgârın içinde falan değildir. Tam tersine! Arzu kendini ancak belli durumlarda gösterir, mesela IKEA'ya gitmek ve kâğıt peçetelerin karşısında hayallere dalmak gibi. Belli bir bağlamda harekete geçip düşüncelerimizi alevlendirir.

Filozofa göre buradan çıkarılacak sonuç; bu ister bir seyahat isterse bir kahve, bir buluşma, bir aktivite veya yeni bir eşya olsun, her hafta birbiri ardına gelen istekleriniz varsa, bunun nedeni kaprisli biri olmanız değildir, bunlar yalnızca Spinoza'nın *conatus*'unun kendini ifade etme biçimleridir. Hayatta olduğumuza göre arzumuzun kendini dışa vurması normaldir, bizi ayakta tutan gücün bir parçasıdır bu ve bizi ilahi doğanın değerli temsilcilerine dönüştürür. Spinoza, neredeyse hiç istemeden, sadece dürtülerimizi derinlemesine incelemeye çalışırken, bir noktaya parmak basar ve üzerimizde hissettiğimiz baskıyı azaltır, bunu yaparken kınamadan uzak durur ve nihayetinde tüm bunların şahane bir durum olduğunu gösterir.

Ancak hepsi bu kadar değil. Baruch iflah olmaz bir yardımsever olduğundan, içimize su serpmek amacıyla erdem konusunda da bizlere değerli bir iki tavsiye verir. Buraya dikkat; erdemli olmak ona göre her hafta detoks kürleri uygulamak, iş arkadaşın hakkında kötü söz söylemeyi kendine yasaklamak, Beyoncé şarkılarında kendinden geçmemek ya da İsveç mağazalarından yapılan tüm alışverişleri kesmek demek değildir. Daha ziyade tutkularımızı yakından tanımak, içimizdeki diriliği anlamlandırmak ve hoşumuza giden şeyleri tanımlayabilmektir. Hep peşinden koştuğumuz bütünlük hissine ve

dinginliğe ancak hakikate ve kendimize kulak verirsek erişebileceğiz. Bilge kişi, akıllı insan değil, kendisi ve çevresindekiler hakkında hakiki bir bilgiye erişen, bizi ayakta tutan şeyler kadar yere seren şeyleri de anlayabilen kimsedir. Arzunun var olması normal ve hatta yararlıdır fakat esas olan onu tanıyabilmektir, arzu kendini açığa vurmaya başladığında onu tanırsak kendimizi daha az engellenmiş ve dolayısıyla daha az huzursuz hissederiz. Erdemli olmak *conatus*'a ket vurmak değil ona aşına olmaktır.

Yolunuz bir daha IKEA'ya düştüğünde Spinoza'yı düşünün; hayatta ve arzularla dolu olmanız ne güzel. Ama aynı zamanda kendinizi dinlemek ve kendinize o an satın almakta olduğunuz şeyi gerçekten isteyip istemediğinizi sormak için bir iki dakika ayırın. Şüphesiz böylelikle günün sonunda daha erdem dolu ve en önemlisi, çok daha az acı çeker halde olacaksınız.

BİRKAÇ SATIRDA SPINOZA:

(1632-1675)

24 Kasım 1632'de Amsterdam'da doğan Spinoza'nın oldukça inişli çıkışlı bir hayatı oldu. 1656'da dine ters düşen fikirleri olduğu gerekçesiyle Yahudi cemaati tarafından mahkûm edildi, sevdiklerinden uzakta yaşamak zorunda kaldı. Muazzam bir çoksatan olacak kitabı *Eti-ka* ancak 1677'de, ölümünden sonra yayımlandı. Amacı, insanın olağanca sakinliğiyle özgürlüğe erişebileceği pratik bir felsefe ortaya koymaktı. Kişisel gelişimin entelektüel versiyonunun öncüsü olan Spinoza şunu sorardı: Bizi yiyip bitiren ve öteki insanlara ters düşüren tutku-larımızla nasıl savaşıcağız? Kişiliğimizi bütünüyle karşılayan zevk ve arzularımız nelerdir? İnsan ne şekilde kendi edilgenliğinden sıyrılıp aktif bir etkinliğe ulaşabilir? Bütün bunlar Tanrı üzerine düşüncelerle doğayı ve hatta geometriyi harmanlayan bir sistem içinde bir araya getirilmiştir. Spinoza, felsefenin yapıtaşlarından.

KRİZLE MÜCADELE KİTABI: ETİKA

Sansürden kaçınabilmek amacıyla ölümünden sonra yayımlanan bu eserinde Spinoza, fikirlerini matematikçilerin yöntemlerine göre geliştirmiş, önermelerini büyük bir titizlikle birbiri ardına ekleyerek çıkarıma varmıştır. Bilgeliğin yeni bir tanımını yapabilmek adına sırayla Tanrı, özgürlük ve tutkular üzerine çalışmıştır.

YETİŞ FELSEFE!

Arzularımız, tam olarak insan olduğumuzun kanıtıdır. Bizi sabahları uyandıran muhteşem yaşam gücünün dışı vurumudur.

Arzularımıza direnmenin bir anlamı yoktur, o karşı konulamaz ve sonsuzdur, kendini gösterdiğinde suçluluk hissetmek-tense onu tanımak daha iyi olacaktır.

Bilgeliğe kendini tanımakla erişilir. Kınanacak hiçbir şey yok, yalnızca kim olduğumuzu ve nereye gittiğimizi bilmemiz, kendimizi dinlemeyi öğrenmemiz gerekir.

Aristo ve akşamdan kalma hali

Deneyime güven

Bu kez kitaplığınızdaki tüm kutsal kitaplar üzerine yemin ettiniz: Bir daha asla akşamdan kalma olmayacaksınız. Kafanızın içinde bir Brezilya stadında dünya kupası finali coşkusu yaşatan o metalik histen bıktınız. Yapış yapış ağzın verdiği rahatsızlıktan, tekrar eden mide bulantılarından, yanan gözlerden, zor geçen ertesi günlerden gına geldi. Arkadaşlarınızın gözünde sıradan bir insana dönuştünüz. Dışarı çıkılan her akşam delice, “Ha-ri-ka!” diye bağırarak bir tip olup çıktınız.

Bütün bu yıllar boyunca, bedeninizi ve ruhunuzu parti sunaklarında kurban etmiştiniz. Çılgınlıklarınızın ucu bucağı yoktu. Geceleri gözünüzde güneş gözlükleriyle, vestiyerlerde unutulmuş kredi kartlarıyla bu çılgınlıklarınız gençliğinize yeniden kavuşma ve gençliğinizi

yeniden yaşama aracına dönüşmüştü. Ritüeliniz hep aynıydı; mekân bulmak uğruna yaşanan mesaj çılgınlığı, ortam ve kıyafet seçimi. Sonra nihayet, çıkma zamanı geldiğinde takındığınız, yalnızca bunlara alışık insanlara özgü bir umursamazlık hali. İlk kadehlerde ağır konulara girmeden önce havadan sudan konuşuyordunuz ve bira, mojito'nun içindeki eriyen buzlardan daha hızlı akıyordu. Arkada müzik, kollar havada, avaz avaz çığlıklar, sıcaklık, yanıp sönen ışıklar. Cumartesi gecesi ateşi... Ne kadar sarhoş olduğunuzun önemi yoktu, yeter ki keyfiniz yerinde olsun. Zaten uzun zamandır da sendelemenin bir dans etme biçiminden farklı olmadığını söylüyordunuz. Genelde pazarları gün ağarırken, açlıktan etini çıplak elle avlayabileceğiniz bir hamburgerin peşinde, bir fast-food'cunun önünde, açılmasını dört gözle bekler halde olurdunuz. İlerleyen saatleri önceki akşamdan kalma boşlukları doldurmaya çalışarak geçirirdiniz. En utanç verici anları, mizah anlayışınızın yerlerde süründüğü o zamanları unutmayı tercih ederdiniz. Hafta sonlarınız lunaparktaki hızlı trenlere benzemişti, sürekli çocuk gibi sevinçle yükselip suçlulukla yere çakılıyordunuz.

Sonra bir gün, zilyonuncu hafta sonu batağının ardından, bütün bunları artık geride bırakmaya karar verdiğiniz. Sürekli aynı nakaratı tekrarlayıp cumartesi akşamı

zincirlerinizden boşalmakla ve ertesi sabah perişan olmakla, deneyim adı verilen değerli bir şey kazandığınızı düşünüyordunuz. Taşkınlıklarınızın üzerine silinmez kalemle bir çizgi çektiniz. Aslında kendinizi dinlemeyi öğrendiğimize emindiniz, bundan böyle esnekliğinizin, yarı çıplak halde masalara tırmanmaktansa yoga duruşlarınızı kusursuzlaştırmakta işinize yarayacağına karar verdiniz.

Aldığınız kararlara inanarak sağlıklı yaşamın resmi olarak ustası haline geldiniz. Eskiden sefahat düşkünlüğünüz dilinizdeydi, şimdiyse glütensiz beslenmeye olan karşı tutkunuz. Kokteyllerinizde artık sebzeden başka hiçbir şeye yer yok ve sabah altıda, koştuktan ve biraz meditasyon yaptıktan sonra kokteyllerinizi içiyorsunuz. Bu olgunluğu gösterebildiğiniz, kendi bilincinizi geliştirdiğiniz için kendinizle gurur duyuyorsunuz. Sevgiyle ve kokulu yağlarla örülü yeni bir yaşam tarzını benimsemeye ikna oldunuz. Televizyonun karşısına bir zavallı olarak uzandığınız ve önceki günün çılgınlıklarını sindirmeye çalıştığınız pazarlar şimdilik hayatınızdan çıktı.

Dolayısıyla sizi şu “efsane gece”ye davet eden mesajı aldığınızda gülümser gibi oldunuz. Sanki hayat size, kararınızı ispatlamanız için meydan okuyor fakat siz bu noktada, taşkınlık anlarında bile şeytana uymayaca-

ğınızı biliyorsunuz. Bu meydan okumayı kabul ediyorsunuz çünkü çevrenizdekilere, ayık olmaktan keyif alan “man-tık-lı” biri olabileceğinizi göstermek istiyorsunuz. İlk tepkiniz geleceğinizi ve gece yarısından önce ayrılacağını bildiren, müthiş sevecen ve heyecanlı bir mesaj atmak oluyor. Bundan böyle cumartesilerinizi böyle, neşeli bir nezaketle kendi kişiliğinizi korumanın efendice bir karışımı içinde geçireceksiniz. Özetle, bilgeliğin vücut bulmuş halisiniz.

Bara, kendinden emin ve her türlü yoldan çıkarma girişimine karşı koyabilen insanlara özgü kendini hafiften üstün gören bir bakışla giriyorsunuz. Huzurlusunuz, bu eğlenceleri başka bir şekilde algılayabildiğinize memnunsunuz, kendiniz için neyin iyi olduğunu ayırt edebileceğinizi bilmek size güven veriyor. Saat 23.00’de hâlâ dinç ve coşkulusunuz, yeni moda diyetler üzerine tartışıyorsunuz. Saat 23.30’da vestiyerden eşyalarınızı almaya hazırlanıyorsunuz, tam o anda, birdenbire, eskilerden bir tanıdığınız sizi hazırlıksız yakalıyor, “geçmiş güzel günlerin” hatırına bir kadeh ısmarlıyor. Biraz ısrar ve mantığınızla aranızda geçen hızlı bir pazarlık, sizi bir cin toniğin bütün kararlarınızı yerle bir etmeyeceği sonucuna vardiıyor. Her şey bir yana, zaten birkaç yudum asla bir pazar gününü mahvetmeye yetmez. Gece saat birde, bilmediğiniz bir mekâna gitmek üzere

altı kişi bir taksiye sığışıyorsunuz, kendinizi, azıcık terlemenin aslında haftanın detoks programını sürdürmenin bir yolu olarak görmeye ikna ediyorsunuz. Saat üçte, bir masanın tepesinde, avazınız çıktığı kadar bağırarak o yazın hit parçasını söylüyor, önünüze gelen kadehleri bitiriyorsunuz. Saat dörtte, artık evinizin yerini bile hatırlamıyorsunuz. Saat beşte, tüm kararlarınız suya düşüyor.

Bir cumartesi gecesi varmış, bir pazar sabahı olmuş. Saat 14.02 ve işte yatağınızdasınız, içinizde feci şekilde çuvalamanın verdiği berbat bir his var, tıpatıp aynı hataları tekrarladınız. Başınız dönüyor, geçmeyen bir mide bulantınız var. Kendinize verdığınız sözden cayarak eski iblislerinizle buluştunuz ve suçlu hissediyorsunuz. Edindiğinizi sandığınız deneyim, kokteyllerin arasında kaynadı gitti. Kendinizi dinlemeyi bilemediniz. Kadehler hâlâ kafanızda tokuşuyor, bu da acı biçimde, içmekle değişmek arasında seçim yapmanız gerektiğini hatırlatıyor. Mideniz bulanıyor, yorgun ve kötü hissediyorsunuz, geriye dönüp de geceyi evinizde, belgesel izleyerek geçirmek için neler vermezsiniz.

Peki Aristo olsa tüm bunlara ne derdi?

Tarih bize, Aristo'nun partileri sevip sevmediği konusunda bir şey söylemiyor. Bununla birlikte, kendisinin özsaygı ve yaşama biçimi konularında müthiş bir uzman olduğu kesin. Antik Çağ'ın en ünlü filozoflarından biri olan Aristo, *Nikomakhos'a Etik*'i yazmasıyla birlikte, nasıl en doğru biçimde hareket edebileceğimizi anlamaya adan kendini. Onun felsefesi pratik bir rehberdir. Etiğiye, sonuç alıcı olmayı amaçlayan bir ahlaktır. Bu da varoluşumuzun amacını bulmaya çalıştığı anlamına gelir. Bir kere bu amaç bulunduğunda, ona ulaşabilmenin anahtarları da bize verilmiş olacaktır. Nasıl ki cumartesi akşamını biraz alkollü tamamlamak kendi başına dünyanın sonu değilse, çok tavsiye edilen bir şey de değildir fakat onun sözleriyle, bu acınası anları deneyim anlarına dönüştürebiliriz ve bu da bilgeliğe giden yolun başlangıcı olacaktır. En küçük düşürücü ve yıkıcı olanları da dahil hayatın her anı kendimizi tanıma yolunda yeni bir aşamadır. Felsefesinin asırlarca bir suçluluk duygusuna kafa tutmuş olması, böylesine rahatlatıcı olduğu düşünülmürse hiç de şaşırtıcı değildir.

Tüm eylemlerimizi etkilemesi gerekenin ne olduğu sorusuna Aristo'nun cevabını birkaç satırda aktarabili-

riz. Onun öğretisine göre, nihai amacımız tek bir değerli sözcükle özetlenebilir, bu da “iyilik”tir. Fakat unutulmamalıdır ki; Aristo’da “iyilik”, ulaşılması imkânsız bir kavram değildir. Aksine, burada iyilik, eşanlamlısı olduğu mutluluktan farksızdır. Özetle, kendimizle barışık hissettiğimizde ahlak arzumuz kendiliğinden gerçekleşecektir. Erdemli olmak, kendini arkadaşlarla takılmaktan yoksun bırakmak değil, daha ziyade kendine mutlu olma olanağı vermektir. Çünkü günlük dilde, erdem biraz karmaşık bir tavrı çağrıştırırsa da burada yalnızca iyi olmayı öğrenmek anlamındadır.

Aristo’nun ayrı tuttuğu bu mutluluk ne bedensel ne de sosyal bir hazdır, bu daha ziyade tıpkı tüm cesareti, ılımlılığı ve sükunetiyle orta yolu seçen bir bilgeninki gibi, düşünsel bir mutluluktur. Aristo dış dünyanın rastlantılarına bağlı olmayan hakiki bir mutluluğu tarif eder. Bu, içimizde barınan bir mutluluktur. Geriye, bizde heves uyandıran bu cazip yaşam biçimine hangi yollardan erişebileceğimizi öğrenmek kalır.

Tüm bunlara ulaşabilmek için kişinin kendine zaman tanıması gerekir. Çünkü bu ruhsal derinliği öğrenmek ciddi bir idman ister. Hakiki mutluluk erdemli olmayı gerektirir fakat erdem kendini bir çırpıda göstermez. Ancak bir yaşantı vasıtasıyla su yüzüne çıkar, buna da

Deneyim adını veririz, kendisi de birçok farklı deneyimden oluşur. Evet, işte her kapıyı açan anahtar budur. Yalnızca hayattan yararlanarak, olumlu ya da olumsuz durumlardan geçerek dünyayı ve kendimizi tanımakta gelişme gösterebilir, kendi mantığımızı dinlemeyi öğrenebiliriz. Dolayısıyla pazar sabahki akşamdan kalma halimiz yararlıdır, bizim bir şeyi anlamamızı sağlar. Bir aşama kat etmemizi, kendimizi iyi hissedeceğimiz yaşam biçimine kademe kademe yaklaşmamızı sağlar. Örneğin bu Deneyim sayesinde içtiğimiz kadehleri azaltır, ikinci kokteylin sonunda, yatağa girme vaktinin geldiğini anlar ya da sarhoş olmamaya karar veririz. Gündelik zaferlere ulaşırken kendimizi dinlememiz ve sabır gösterebilmemiz gerekir.

Anlaşılması gereken, erdemin sürekli bir yaşam biçimi olduğudur. Bizi iyi biri yapan; suçluluk duygusu değil, yaşantımızdan ve hayal kırıklıklarımızdan edindiğimiz deneyimdir. Bize iyi bir yaşam modeli sunacak olan birkaç karar ya da bir dizi zorlama değildir. Bu deneyim asla kesin olarak edinilemez, belli bir zirveye ulaşmak gibi değildir, aksine azimle ömrümüzü şekillendiren bir geçittir. Önemli olan mükemmel olmak değil, aynı hataları tekrar yapmamak ve sürekli gelişme göstermektir.

Aristo'ya göre erdem, bilgiyle eylemin arasındadır.

İlerlemek için harekete geçmek, kendinle yüzleşmek, girişimde bulunmak gerekir, aşırılıklar yaşayıp bocalamanın önemi yoktur. Bu, sürekli kendini gösterme zorunluluğuyla birlikte sıradanlaşan iyi davranma isteğidir ki filozof bunu şöyle açıklar: “Biz durmaksızın tekrar ettiklerimizden ibaretiz. Dolayısıyla mükemmellik eylem değil bir alışkanlıktır.” Bir sonraki sefer gece dışarı davet edildiğinizde, evde kalmayın ama aynı hataları da yapmayın, içki almayın ve kendinize erdemin, mutlu bir pazar sabahı geçirmek için en iyi yol olduğunu gösterin.

BİRKAÇ SATIRDA ARİSTO:

(MÖ 384-322)

MÖ 384 yılında Kiklad adalarından birinde doğan Aristo, on yedi yaşında Platon Akademisi'ne katılarak felsefe eğitimine başladığında daha ergenlik çağındaydı. Etrafı Yunan felsefesinin seçkin tabakasıyla çevriliydi, zamanla keskin zekâsı sayesinde Büyük İskender'in öğretmeni oldu ve canlılığıyla dikkatleri üzerine çekti. O kadar ki hocasıyla arasına mesafe koyarak Lise ismini verdiği kendi okulunu kurdu. Öğrencileriyle birlikte, düşünceyi hareket halinde tutmak amacıyla yürürken düşünürdü. El atılmadık kavram bırakmadan fikirler dünyasında etik, mantık, politika, tıp ya da fizik gibi çeşitli konulardaki düşüncelerini birbiri ardına ekleyerek dolaşırdı. Bu, konulardan bazılarının temelini sorgulamaya kadar giderdi. Böylesine başarı hikâyesi örneği zeki bir adamın, hem Hristiyan hem de Arap geleneklerince tercüme edilmesi ve yorumlanmasına, dünya çapında yararlanılan bir kaynak olmasına şaşırmamak gerek.

KRİZLE MÜCADELE KİTABI: NIKOMAKHOS'A ETİK

En yüce iyilik nedir? Mutluluktur fakat Aristo insanların buna ulaşma araçlarının farklılaştığını gösterir ve bu da esere son derece güncel bir boyut kazandırır.

YETİŞ FELSEFE!

Varoluşun amacı mutluluktur ve bu haz, şeref, şöhret vb. gibi birçok farklı şekle bürünebilir. Fakat en büyük mutluluk yalnızca bize bağlı olandır.

- Mutluluğa erişmek için erdemli olunmalıdır ve bu da zaman alır.

Mutlu olmak için en büyük anahtar sürekli inşa halinde olan deneyimdir. Yalnızca yaşayarak, harekete geçerek ve bocalayarak kendi mizacımızı keşfedebilir ve aklımızı iyi kullanabiliriz.

Just Do (Sadece Yap)

Nietzsche

Kendini aşmak

Kaç kere kendinizi bitiş çizgisinde hayal ettiniz? Her şey kafanızda. Eklemlerinizde nabzınızı duyumsuyor, kaslarınızda belirgin bir sıcaklık hissediyorsunuz, bakışlarınız odaklanmış, ufka yönelmiş, alnınızda birkaç damla ter, önce bir ayağınız önde, sonra öteki, tüm acılara rağmen devam ediyorsunuz. Ve sonra, nihayet bitiş çizgisindesiniz, kendinizi dizlerinizin üzerine bırakıyorsunuz, tribünlerdeki zafer çığlıklarından başka bir şey duymuyorsunuz, “We are the champions” nakaratı gizlice kalbinizin ritmine karışıyor, tüm vücudunuz kendini salmış, sizi takdir eden takım arkadaşlarınızı kucaklamaya can atıyorsunuz. Zihninizdeki sahne genelinde uzun bir sekansla sonlanıyor; kamera, sizi röportaj

verirken çekiyor, zaferleri basit bir hadiseye dönüştüren kahramanların alçak gönüllülüğünü kuşanmışsınız.

Yürümeyi öğrendiğinizden beri başarılı bir sporcu olmanın hayalini yüzlerce kez kurdunuz. Gözlerinizi kapadığınızda sponsorların olduğu kadar kilometrelerin de rekortmeni olduğunuz efsanevi bir kariyer düşlediniz. Sonra bir gün, aklınızda bir fikir filizlendi ve nihayet hayatınızın ilk maratonunu koşturmak ve bir hayali gerçekleştirmek için harekete geçtiniz. Katılım formunu, tembelliğinizin ve korkularınızın üstesinden geldiğiniz hissiyatıyla doldurdunuz. Ne de olsa, varoluşunuzun en büyük düellosunda, bir çift spor ayakkabıdan başka bir şey değildiniz.

Kararınızın verdiği coşkuyla hazırlıklara başlamaya hazırdınız. Dokuz ay öncesinden kendiniz için bir program hazırladınız. Kendi başınıza derin araştırmalara daldınız. Bu konu hakkındaki bütün Facebook sayfalarını takibe aldınız ve enerji jelleri konusundaki önerileri okuyunca şaşırdınız. Farklı tabanlıkları karşılaştırıp birçok cumartesinizi hassas tendonlar konusunda uzman bir satıcının yanında, koşu adımlarınızın inceliklerine odaklanarak geçirdiniz. En iyisi olmak istiyordunuz. Fakat en önemlisi, çelik gibi bir irade gösteriyor, fedakârlıkta bulunup arkadaşlarınızla daha az görüşüyordunuz.

İlk birkaç ayın sonunda, performansınız durmadan arttığı için kendinizle gurur duyuyordunuz. Egonuz bacak kaslarınızdan da fazla şişiyordu. Her zaman spor yapmış, gayret göstermiştiniz ama bu sefer başka türlüydü mesele. Her uzun koşuda kendinize olan güveniniz artıyor, daha da kararlı hissediyor ve tüm şüphelerinizden kurtulup dünyayı oyun alanınıza çevirmeye hazır hissediyordunuz. Bedeniniz güçleniyor, azminiz artıyordu. Antrenmanlarınızın sonunda hareket halinde olmanın gündelik bir zorunluluk olduğunu hissediyor, kapasitenizi günbegün arttırdığınızı görüyordunuz. Her gün, vücudunuza bağlı saatin gösterdiği sonuçların verdiği güvenle bir mantra gibi, “Koşuyorum öyleyse varım,” diyordunuz.

Dokuz ay geçip gitti, artık nihayet maratoncu olmaya hazırsınız. Parkura alıştınız, ayaklarınız ayakkabılarınıza iyice alıştı ve kendinize özel, sizi motive edecek bir şarkı listesi hazırladınız. Fakat zirveye sadece birkaç adım kala, hareketleriniz sanki garip bir ağırlığın etkisine girdi. Tutulmuş sırtınız size, Yunan savaşçılarınkine hiç benzemeyen tuhaf bir görünüm veriyor. Hiçbir mentollü krem sizi rahatlatmaya yetmiyor. Ayakkabılarınızı bağlarken başınız dönüyor. Artık bir aksiyon filminde rol alan bir aktörden ziyade bir hastane dizisinin figüranıyorsunuz. Ağrınızın sebeplerini araştırırken kabul etmesi

zor gerçeği görüyorsunuz. İflahınızı kesen bir hastalıkla boğuşuyorsunuz, hiçbir sıkı antrenman ya da profesyonel alet ağrınızı dindiremez. Düpedüz sinir krizinin kurbanısınız. Stres ve panik içindesiniz. Kendinizi zayıf, yalancı biri kadar güçsüz hissediyorsunuz, korkularınız sizi ele geçirmiş. Özetle, umduğunuz gibi alkışlar arasında bitiş çizgisini kucaklamak ve rüyanızın suya düşmemesi için acilen şampiyon kafasına girmeniz gerek. Yardım almak zorundasınız.

Peki Nietzsche olsa tüm bunlara ne derdi?

Hassas bünyesi ve kötü sağlığıyla Friedrich Nietzsche'yi sporla ilişkilendirmek zor, hele ki spordan sonra coşan, heykele benzeyen kaslı atlet imgesiyle ilişkilendirmek daha da zor. Fakat yine de onun felsefesi, kendini aşma konusunda, soyadındaki sessiz harfler kadar çok sayıda fikir barındırıyor.

Bu filozoftan rehberlik dersi alabilmemiz için, fikirlerinin tarihi içinde şöyle bir dolaşmaya hazır olmanız gerek. Başlangıç noktamız, Hristiyanlık eleştirisi olacak. Nietzsche bütün eserlerinde ısrarla bu konu üzerinde durur çünkü ona göre din, salt ibadete dayalıdır ve yer yüzünü gökyüzüne göre daha aşağıda konumlar. Böyle yaparak din, bizi yaşamımızdan uzaklaştırıp gündelik hayatımızı itibarsızlaştırmaya zorlar çünkü göklere baktan buradaki varlığımızı unuturuz. Bu durum Hristiyanlığın etkisi azaldığından beri kaybolmaya başladı. Hatta Nietzsche "Tanrı öldü," diyecek noktaya vardı: Bu, artık tanrıya kimsenin inanmadığı anlamına gelmiyor, daha ziyade değerlerimizin, eylemlerimizin kökeninin artık inanç ya da katı bir ahlaka dayanmadığını gösteriyor. Sorun şudur ki, elbette zorlayıcı fakat aynı zamanda güven de veren bu sistemden bir kere çıkıldığında,

insan kendini yalnızca kendine emanet etmiş buluyor. Toplumun üzerine kurulduğu ne varsa yerle bir oluyor ve bunun da sonuçları olacaktır.

Bağlandığımız değerlerin terk edilmesinin sonu nihilizme varır. Bu kavram sıklıkla karikatürize edilmiş ve yıkımla eşanlamlı gibi algılanmıştır oysa ki Alman filozofa göre nihilizm karmaşık ve nüanslıdır. Bu öğretiyi ikiye ayırarak inceler. İlki pasif nihilizmdir. “Ne işe yarayacak ki?” halidir bu. Onu kendisi yapan her şeyden yoksun kalan insanın hiçbir şeye inanacak gücü kalmamıştır; ne bir ilke edinmek ne de bir değere sahip olmak ister. Nihilizmin bu formuna elbette karşı çıkmak gerekir. Bu bizi mutlak bir hareketsizliğe iter, kişiliğimizi silikleştirir. Fakat, *Böyle Buyurdu Zerdüşt* kitabında Nietzsche aktif nihilizmden de bahseder. Bizi asıl olarak ilgilendirecek olan budur. Tanrı öldüğüne ve biz tüm eski değerlerimizi kaybettiğimize göre, onların yerine yenilerini koymamız gerekir. Nietzsche’ye göre, yeniden inşa süreci burada başlar ve bu heyecan vericidir. Yeni bir ahlak oluşturabilmemiz için, yüksek din zümreleri tarafından bir kenara atılan varlığın kendisine ve dünya üzerindeki yaşama yeniden değer vermemiz gerekir. Gerçekten de bizi köklerimizden koparmak ve bize insan olduğumuzu hatırlatmak için hiçbir şey hayatın coşkusundan daha faydalı olamaz. Bu noktada, bir meydan okumadan başka ne düşünülebilir?

Nietzsche, her bireyin kendi içinde motor gibi işleyen ve bizi sürekli ileriye taşıyan bir enerji barındırdığı gerçeğini açığa çıkarır. Buna güç istenci adını verir: “Yaşam bana göre, büyüme ve süreklilik içgüdü, güç ve kudret birikmesidir: Bu güç istencinin eksik olduğu noktada çöküş başlar.” Örneğin sporda, kendini gösteren bu kudret tam olarak aktif nihilizmdir. Bunun sayesinde değer yaratırız. Bir yarış ya da sınav öncesi yaşadığımız stres ve bu engel karşısında geri çekilmek pasif nihilizmin bir parçasıdır. Bizi kötüleştiren, evimizde kalma arzusu yaratan bu ilgisizliktir. Aksine, güçlüklere göğüs gerip mücadele içinde olarak, gücümüzü ve hayatta olduğumuzu gösteririz.

Bu güç istencini muhafaza etmeyi istemekten öte bir sonraki adıma geçmek ve sürekli bu istenci artırmak, ona meydan okumak gerekir çünkü ancak ara vermeden bu gücün üzerine gidersek üstinsan mertebesine ulaşabiliriz. Üstinsan Nietzsche’ye göre mükemmel insan ya da genetik kriterlere göre önceden seçilmiş insan değildir, daha çok hedeflenen bir idealdir bu. İnsanın içindeki en güçlü ve en takdire şayan taraflarını su yüzüne çıkarmayı amaçlamaktır. Ancak üstinsan olmayı isteyerek kişi kendi kendini aşmayı öğrenir. Korkularımızın, alışkanlıklarımızın, kendi alanımızın ötesine geçme azmimiz sayesinde içimizdeki yaşama kudretini serbest bırakırız.

Ancak bu şekilde varoluşun hazzını yoğunlaştırabilir ve bizi zayıflatan her şeyi terk edebiliriz. Şimdiye kadar yok sayılmış tüm değerler, yani haz, kararlılık, cesaret, güç ortaya konur. Bu değerler gökten inmez, kendi içimizden çıkar. Meydan okumalar aslında yenilenen il-kelerimize sarılacağımız bir arena, aktif nihilizmimizin kararlı savaşlar verebileceği bir alandır. Tembelliği, ilgisizliği ve korkuyu bir kenara bırakmalıyız ki yaşam bunlara üstün gelebilsin.

Bazen bu savaş sıkıntılı bölgelerin ortasında geçse de pasif nihilizm bizi avcuna almaya çalışsa da siz gevşemeyin, en zorunu zaten yaptınız, en iyi bildiğinizi şeyi yapmak kaldı geriye. Hayatınızın filmini düşünün, gökyüzünden ziyade ayaklarınıza bakın ve olmayı hak ettiğiniz üstinsan olun.

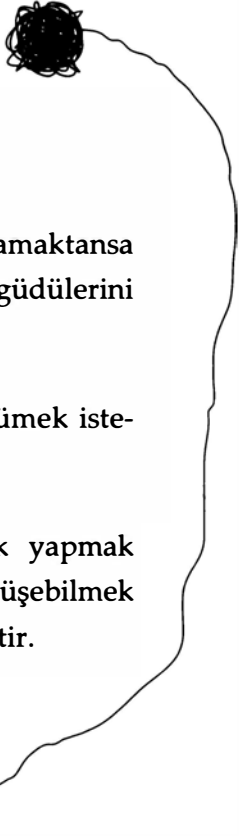
BİRKAÇ SATIRDA NIETZSCHE:

(1844-1900)

1844 yılında Prusya'nın Röcken kentinde doğan Friedrich Nietzsche eğitim anlamında parlak bir çocukluk geçirdi fakat çocukluğu boyunca varoluşsal kaygılarla kıştırdı. Bilgi iştahıyla yanıp tutuşurdu, şiire özel bir tutkusu vardı ve eğitimini hep en iyi yerlerde aldıktan sonra yirmi dört yaşında Bâle Üniversitesi'nde profesör oldu. Eski dillerde yazılmış metinlere dalıp onları etraflıca inceledi. Kendi çağı için müthiş bir ilham kaynağı olarak gördüğü Antik Yunan üzerine çalıştı. Yeni bir Alman kültür modeli yaratma fikrine tutuldu, yaşamın yadsınması ve sürekli baskı olarak gördüğü Hıristiyanlığa ve klasik ahlaka sert biçimde saldırdığı çok sayıda eser yayımladı. Hayatının son on yılında, feci şekilde hastalandı, akli dengesini yitirdi ve felsefesi kadar yoğun bunama krizleri geçirdi.

KRİZLE MÜCADELE KİTABI: BÖYLE BUYURDU ZERDÜŞT

Hem peygamber hem şair olan Zerdüşt, dağda inzivaya çekilir ve insanları, hayatta istemekten ziyade maruz kaldıkları şeyleri reddetmeye kışkırtmak üzere aralarına döner. Öğretilen ahlakı benimsemeyi istemek arzuyu, yaratımı ve hazzı felce uğratar. Üstinsan, içgüdülerini dinlemeye ve yönetmeye muktedir olandır.

YETİŞ FELSEFE!

- Öğretilen değerleri uygulamaktansa kendi değerlerini kurmak ve içgüdülerini dinlemek önemlidir.
- Her birey, içinde sürekli büyümek isteyen bir enerji barındırır.
- Üstinsan olmak kahramanlık yapmak değil, asıl olmak istediğine dönüşebilmek için kendini aşmayı öğrenebilmektir.

Epikür'ün bahçesinde son dakika haberlerine yer yok

Etik farkındalık

Bitkin düşüren bir haftanın stresini atmak için arkadaşlarla geçirilen bir hafta sonundan daha iyi ne olabilir? Cuma akşamı, trafikte sıkışıp kalmışsınız, korna sesleri ve egzoz dumanı arasında hafta sonuna dair planlara dalmışsınız bile. Çizgili kumsal sandalyeleri, keyifli okumalar, bir yoga ustası kadar esnek sabahlar, zevkle yenen akşam yemekleri, heyecan verici tartışmalar... Başka bir dünyaya gitmeye hazırsınız. Bu dünya tamamlanacak dosyaların ya da market alışverişlerinin dünyası değil, sükûnet ve zevk arasında hakiki lüksün gizlendiği bir dünya. Tatil ihtiyacınız daha fazla ertelenemez. Elleriniz direksiyonda, yol gösteren tabelalara yönelttiğiniz bakışlarınız minnet saçıyor. Çoğu zaman olduğu gibi, stres yaratan haberlerden kaçınmak için radyonuzu ka-

patmış, neşe dolu düşüncelerinizin dinginliğinde müziği tercih etmişsiniz. Gecenin kara sessizliğinde, geç bir saatte eve vardığınızda, valiziniz de kalbiniz gibi paylaşılabilecek sevgiyle tıka basa dolu, yorgun vücudunuzsa bakış açılarınız kadar yumuşak çarşafırlara bırakılmaktan başka şey istemiyor. Tek bir temenniyle uykuya dalıyorsunuz; ruhunuzun durgunlaşması, ağaçların renkleri, havanın tazeliğiyle bir olmak, bütün sıkıntı ve aksiliklerden uzak kalmak.

Böylece ışık saçan bir gülümsemeyle kahvaltılık masasına gidiyorsunuz, arkadaşlarınızla buluştuğunuz için heyecanlısınız. Çoğu arkadaşınızın bir gözünün hâlâ kapalı olduğunu, ötekinin de telefonlarının ekranlarından ayrılmadığını fark ettiğinizde yüzünüzdeki gülümseme belli belirsiz bir tebessüme dönüşüyor. Sohbet başlıyor, ellerinde fincanlar, başparmaklarının altından geçen son gelişmeleri, bir dilim ekmekten bir faciaya uzanarak, kafelerde yapılan gevezeliğe benzer bir akışkanlıkla konuşuyorlar. Daha bir fincan çay içememişken, hâlihazırda iki uçak kazasının haberini, bir plajda karaya vuran yunusun kaderini dinlediniz, yarım düzine kadar ekonomik ve politik skandalı saymıyorsunuz bile. Sabah sabah korkunç haberlerin ağırlığı altında ruhunuzun sıkıştığını hissetseniz de iyimserliğinizi korumaya çalışıyorsunuz. Değer verdiğiniz insanlarla birliktesiniz, her

ne kadar sabahki haber bağımlılıklarını oldukça gereksiz bulsanız da huzurunuzu bozamaz bu.

Ancak ögle yemeğini hazırlarken çocukluk arkadaşı-
nız karışık salatanın içindeki malzemelerin tüketiminin
yaratabileceği muhtemel tehlikelerin tamamını tek tek
saymaya karar verince durum ciddileşmeye başlıyor.
Birçok karmaşık adın, kimyasal bileşenlerin terminoloji-
sinin ve internetten aşırılmış kanıtların yardımıyla karşı-
nızda paranoyak bir tablo çiziyor, güya saldırgan olma-
yan bir tavırla yemeğinizi bir çeşit seri katile çeviriyor.
Dünya korkusu atalarımızdan kalan tanrı korkusunun
yerini almış. Her konu endişe sebebine dönüşüyor. Din-
liyorsunuz, midenizde şiddetli bulantılar başlıyor, tabii
eğer beyninizin oyunu değilse bu. Nihayetinde, tüm iş-
tahınız kaçmış halde başka bir arkadaşınızla yürüyüşe
çıkıyorsunuz, o arkadaşınızın komplo teorilerine olan
tutkusu aklınızdan çıkıvermiş. Deniz kenarında aldığınız
iki nefes arasında uzaylıların hiç şüphesiz nükleer
kodlara sahip olduklarını kanıtlama tutkusuyla, aşırı
derecede karmaşık bir dolu hipotezi bir bir sıralıyor. Ne-
fesiniz sıkışıyor, iyot ve denizin kokusu sizi nefes dar-
lığından koruyamıyor. Boyun kaslarınız iyice geriliyor
ve baş ağrınız gittikçe artıyor. Bunun hiçbir komployla
ilgisi olmadığına, bir yığın zehirli sözden kaynaklandığına
eminsiniz. Aperatif saati geldiğinde, hayata bakışı-

nız dehşet verici; tıpkı devamlı haber veren kanallardan son dakika haberlerine kadar her türlü uyarıya bağımlı ve bunu “olan bitenden haberdar olmak” adı altında yapan, ekranların kendisini ablukaya almasına izin veren, karşısında çaresiz kaldığınız acı ve kayıplar içindeki bir toplumun portresini çizen arkadaşlarınızın bakış açısı gibi. Kadehleriniz bunalıma sokan ve bağımlılık yaratan hikâyelerin ritminde tokuşturuluyor, bu hikâyeler empati kurmanızı sağlayacağına mutluluğunuzu imkânsız kılan bir sıkıntıya itiyor sizi.

Aslında bir süredir sokakta sergilenen gazete manşetlerine denk gelmekten kaçınıyordunuz. Bir yapının ön cephesindeki bir detayı ya da hoş biçimde aydınlatılmış bir binanın girişi karşısında kendinizden geçmeyi tercih ediyordunuz. Ruh sağlığınızı korumanız gerektiğini ve sürekli hareket halindeki ekranlardan, telaşlandıran haberlerden, kıyamet habercisi tweet’lerden uzaklaşmanız gerektiğini hissediyordunuz. Muhtemelen fazlasıyla çarpıtılmış olan konular üzerine tartışmalardan kaçınacak şekilde laf cambazlığınızı geliştirmeye başlamıştınız. Ama bu noktada, gardınızı indirdiğinizi kabul etmek lazım. Bu cumartesi akşamı, aralıksız yağan son dakika haberleri yağmuru altında diliniz tutuldu, yakınlarınıza kaçış fikrinden büyülenen bir egoist gibi görünmeden sizi önceliklerinizden alıkoyacak ve strese sokacak şey-

leri reddettiğinizi açıklayacak gücünüz yok. Birdenbire neredeyse trafiği, kornaları, egzoz dumanını zlyorsunuz. Arabanız, sessiz dinginliğiyle hayalinizdeki bahçeyi andırıyor. Bu hafta sonunu tamamlamak için ie yarar bir plan yapmazsanız kendinizi bir yerlere saklanmış, bu olanların bitmesini bekler halde bulacaksınız.

Peki Epikür olsa tüm bunlara ne derdi?

Epikürcülükten söz etmeye başladığımızda, aklımıza hemen haftalık yaz dergilerinin kapağı gelir. Sözüm ona hazzı, yeniden yaratmaya ve hatta ahlaksızlığa övgüler yağdırdığı gerekçesiyle Epikür, sonraki kuşakların gözünde, kendisine rağmen, kolay yaşamın ve tüm zevklerin gurusu gibi görülmüştür. Evet ama işte, bu şöhretine karşın, Epikürcü olmanın yemeyi içmeyi çok seven, iyi bir hayat süren kişi duruşuyla hiç ilgisi yoktur. Çünkü her ne kadar Yunan filozof, felsefesini birbirine benzemeyen insanlarla birlikte bahçesinde oturup geliştirse de doktrini ar damarı çatlamış, tüm sınırlamalardan yoksun bir lifestyle'dan oldukça uzaktır. Aksine, hedeflenen şey gelişine yaşamak değil iyi yaşamaktır.

Antik şezlonguna nazikçe uzanmış Epikür'ün tanımlamaya çalıştığı bir kavram değil, yaşam biçimidir. Yunan bilgeliği, benliğimizin bütününe harekete geçiren bir sanattır. Felsefe yapmak akşam yemeklerinde entel bir hava estirmek için bilgi toplamak ya da karmaşık alıntılar yapma uzmanı olmak değildir. Helenistlere, özellikle de Epikür'e göre, bu disiplin yalnızca bizim daha iyi hale gelmemizi, gelişmemizi ve yine mutlu olmamızı sağlamaya hizmet eder. Tabii ona göre, mutlu ol-

mak, her şeyden önce huzurlu olmaktır. Bu, doğruluğu bütünüyle ispatlanmamış felaketlerle ya da bizi kaygılandırmaktan başka işe yaramayacak uyarılarla canımızı sıkmadan, sessizliğin, zamanın, dostların, düşüncelerin ve doğanın tadını çıkarmak demektir.

Ona göre mutluluk, daha çok, onu bozmayacak şeylerle tanımlanır. Mutluluk, vücudumuzda hiç ağrı olmamasıdır, bu *aponia* diye adlandırılır. Mutluluk ruhumuzun huzursuz olmamasıdır, buna da *ataraksi* denir. Vücudun ve ruhun dinginliği yani *aponia* ve *ataraksi*, iyi hissetmek için zorunlu iki evredir. Meseleyi açıklamak adına; hazımsızlık yaşarken ya da olası bir Marslı komplosunu düşünürken yaşadığımız panik krizi sırasında mutluluğumuzun zirve yaptığını söylemek hakikaten zor olur. *Aponia* ve *ataraksi* birlikte tatile çıkmak istediğimiz sevimli bir çift gibidir. Sorun şudur ki hoş ve sevimli tüm insanlarda olduğu gibi, onlara katılmak her zaman kolay değildir.

Fakat iyi bir stratejist olarak, şu mükemmel “mutluluk programını” garantilemek için Epikür, işe bunca peşinde koştüğümüz huzura engel teşkil eden şeylerin listesini yapmakla başlar. Günü, hafta sonunu ve de hayatı berbat edenler bölümünde, tüm türleriyle korkuyu mesul tutar: kader korkusu, ölüm korkusu, duygusal

acı korkusu, mutlu olamama korkusu. İki bin üç yüz yıl sonra, birkaç ufak farklılık dışında, aynı dalgalı sularda yüzdüğümüzü ve hatta endişelerimizin aşırı haberleşmeden dolayı daha da arttığını ve korkularımızın yoğunlaşarak gerçekliğimize yansıdığını fark ediyoruz. Öyleyse nasıl su üstünde kalabiliriz? Epikür, bunların içinden sıyrılabilmek ve sakin kalabilmek için kategorik ilerler; öncelikle kaygılarımız üzerine uzun uzun düşünüp onları incelemeli ve kaynaklarını anlamaya çalışmalıyız ve sonrasında da kaçınabileceklerimiz ve kabul edebileceklerimizi birbirlerinden ayırmalıyız.

Felsefesi, zekice kotarılmış birkaç akıl yürütmeyele endişelerimizin sebeplerini etkisiz hale getirir. Kader korkusu asılsızdır çünkü her şey fiziksel olgular tarafından yönetilir ve bu her şekilde bizi aşar. Ölüm korkusuysa gereksizdir. Çünkü ilk olarak başımıza ne gelirse gelsin, sonumuz ölüm olacağı için kendimize işkence etmektenense bunu kabullenmek çok daha mantıklıdır. İkinci olaraksa, artık üzerine düşünemeyeceğimiz, çünkü geldiğinde orada olmayacağımız bir şeyden korkamayız. Duygusal ıstıraba gelince, o da önünde sonunda mutlaka yatışacaktır ve beklerken güzel anıları hatırlamak en iyisi olacaktır. Geriye bütün dikkatleri üzerinde toplayan mutlu olamama korkusu kalıyor fakat bunun içinde bir tek plan yeterli, o da dış dünyaya daha az bağımlı

olmak, azla yetinebilmek ve var olmanın hazzını sonuna dek yaşayabilmektir. Epikür her bir mutluluk parçacığına değer vermemiz, sevdiğimiz şeylerin tadını çıkarmamız, bütün fırsatları değerlendirmemiz konusunda bizi yüreklendirir; tıpkı deniz kenarındaki bir evde iki gün geçirmek gibi. Gereken tek şey, sade heveslerle ve mümkün olan en küçük isteklerle yönlendirilmektir. Tıpkı dekorasyonda olduğu gibi düşüncede de dinginliği yakalamak için zamana meydan okuyan birkaç temel öğeye ihtiyacımız olduğunu düşünebiliriz. Haber kanallarının bolluğuna değil de gerçek gereksinimlerimize odaklandığımızda, özel bahçemiz, *aponia*'nın ve *atareksi*'nin hüküm sürdüğü bir saraya dönüşür.

Bu bakış açısıyla, dehşet verici ve ipe sapa gelmez haber yığınının aslında kaçınılabileceğimiz, bütünüyle gereksiz sıkıntılar verdiğini arkadaşlarımıza açıklamamız gerekir. Medyadaki bu köpürme, onlar üzerinde bir etkimiz olmadığından temeli de olmayan korkularımızı diriltir. Ne kıyıya vuran yunusu kurtarabilir ne de uçağın düşmesini engelleyebiliriz. Bu korkuların bizi istila etmesine izin vermek başkalarını düşünmek değildir, yeni bir kötülükle kendimizi cezalandırmaktır, bu da daha duyarlı olmamızı sağlamanın aksine şimdi ve burada, anda olma şansımıza odaklanmamızı engeller. Mesafe koymayı bilip bizi kaygılandıran sohbetleri kısa

kesebilirsek; radyo ve televizyonu kapatıp telefonu ve tableti bir kenara koyabilirsek bütünüyle hayatta olma lüksüne ulaşırız.

Bir dahaki sefere, yemek öncesi içki sırasında, arkadaşlarınız, olası dramatik bir senaryodan bahis açtığında, sessiz kalmayın ve Epikür'ün yararlı tüyolarını kullanın. Kendinizi geri çekmek yerine, sohbetin yönünü o hafta sizi mutlu eden şeylere çevirin.

BİRKAÇ SATIRDA EPİKÜR:

(MÖ 342-270)

MÖ 342 yılında Samos'ta doğan Epikür, kaos üzerine sorularını doğru yanıtlayamayan bir öğretmenine tepki olarak kendi felsefesini kurmaya başladığında henüz ergenlik çağındaydı. Bu ufak isyan eğilimiyle, kendini otodidakt biçimde yetiştirdi ve sade bir yaşam sürüp yalnızca temel besinleri tüketme fikrine tutunarak çalıştı. Hedonist yaşamın yıkıcılığından oldukça uzaktı. Otuz beş yaşında, temelli olarak Atina'ya yerleşti. Orada bir bahçe satın alıp orayı eğitim merkezine dönüştürdü. Çok sevilen ve tanınan bir hoca olarak öğrencileriyle fizik alanında ve başımıza gelen her şeyin aslında tanrılardan değil, var olan ve belli bir şekilde düzenlenen atomlardan kaynaklandığı fikri üzerine çalıştı. Çok yazar bir yazar olarak üç yüzden fazla eser kaleme almış fakat bunlardan geriye sadece kısa bir mektuplaşma kalmıştır. Onun etik anlayışının bir tek büyük fikir üzerine inşa edildiğini biliyoruz, o da kaygılarımızı dizginlemek ve mutlu bir yaşamın yolunu dinginlikten geçirmektir. Kilometre taşı olacak ve felsefe tarihinde hatırı sayılır bir etki bırakacak bir taşarı.

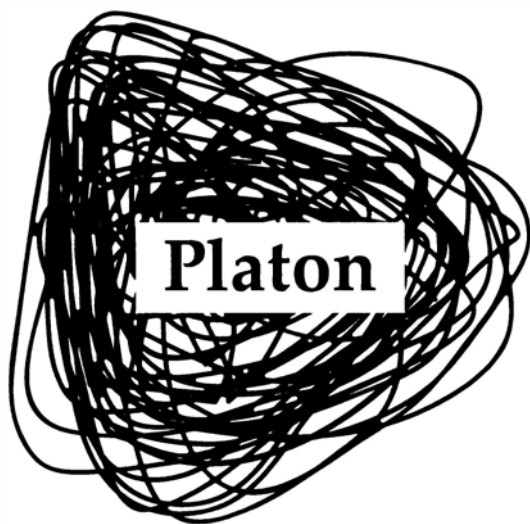
KRİZLE MÜCADELE KİTABI: MENOIKEUS'A MEKTUP

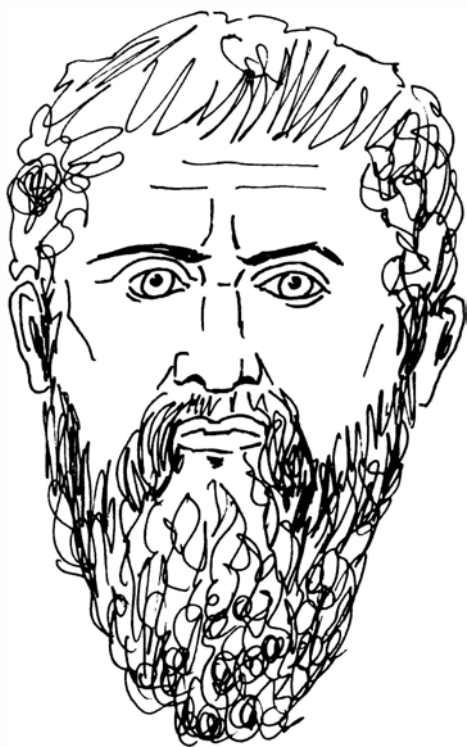
Mutluluk üzerine gerçek bir pratik rehber olan, doktrininin en ünlü özetine dönüşen bu eserde Epikür, genç bir öğrencisine hitaben bir mektup kaleme alır. Bir pedagoğ edasıyla sıraladığı ilkeleri, her zaman güncel kalan bir yöntem ortaya koyar.

YETİŞ FELSEFE!

- Bilgelik yalnızca büyük düşünörlere has bir ayrıcalık değil, günlük hayatımızda edinmemiz gereken bir duruştur.
- Mutlu olmamızı engelleyen kendi korkularımızdır. Fakat çoğunlukla bu korkularımızın bir temeli yoktur.
- Mutluluk, etrafımızdaki basit şeylere odaklanmak, onlara değer vermek ve var olmaktan zevk alabilmeyi bilmektir.

Platon'la Hızlı Tanışma

Aşk sarhoşlukları

Yürek çarpıntıları, midenizde karıncalanmalar, bilgisayarın karşısında almış başını giden düşünceler, tutulamayacak sözler, uykudan mahrum geceler, telefona dikili gözler, ekranda yeni bir mesaj uyarısı var mı diye kontrol etmeler vesaire. Bu duygusal zırhları, randevularda defalarca, inancınızı bir an bile kaybetmeden kuşandınız. Hayatınızda romantik komedi esintileri var, en azından bir mutlu son esintisi, senaristlerin kararsızlığı da cabası. Kimileri şu aşka âşık insanlardan olduğunuzu söylüyor. Kimileriye, belki kılı kırk yardığınızdan belki de kişisel özelliklerdeki bir eksiklikten fena halde evde kaldığınızı. Tüm bu yorumlar karşınızdakinin size karşı beslediği duygulara bağlı. Herkes meseleye kendi yorumunu getiriyor, beyaz atlı prens yanılgısı içinde olduğunuzu, gerçeği kabullenemediğinizi ya da ailenizle çok

fazla vakit geçirdiğinizi söylüyor. Sizse dinliyor, bunların aslında doğru olmadığını anlatmaya asla cesaret edemiyorsunuz. Çünkü siz, sizi alabora eden şeyi biliyorsunuz. Bunca düş kırıklığından umduğunu bulamamalara, hızlı tanışmalardan planlı randevulara, sizi ayakta tutan elbette ki umut. Günün birinde sizi tatmin edecek kişinin karşınıza çıkacağına dair bir inançla dolusunuz. Geceyi aydınlatan bir ışık. Enerjinizin kaynağıysa, sizi başkasını keşfetmeye ve özellikle de kendinizi, hayatınızın geri kalanında onunla hayal etmeye heveslendiren, her görüşmedeki, “peki ya eğer”lerde saklı.

Böyle bir dürtüyle, birkaç utangaç mesaj sayesinde planlanan bir randevuya gidiyorsunuz. Seçilmiş talihli, çevrenizin size özel bekâr havuzundan alınmış olup, çok da acındırıcı duruma düşürmemek adına, bugünlerde alışlagelen bir yapıyı da uzak bir kuzenin arkadaşının arkadaşı olmasıyla sağlıyor. Elbette ki hazırlığınız hiçbir şeyi tesadüfe bırakmıyor, giyim kuşamanız kadar olası sohbet konularını da düşünöyorsunuz. Konuşmanızı özenle hazırlayıp süslöyorsunuz, stajyer pozisyonundan biraz daha fazlasını umduğunuz bir iş görüşmesine hazırlanır gibisiniz. Bu ufak tiyatro sizi gülümsetiyor. Karşısındakini keşfettiği, meraktan çatladığı anlarda insanların kendini tanıtma şekline şefkatle bakıyorsunuz. Vücut hareketlerini kontrol etmesine, anlattıklarını

abartmasına ve ufak bir gerçeği saptırma eğilimine dikkat ediyorsunuz. Mesela orta zorluktaki pistlerde dahi düştüğü halde bir zamanlar kayak şampiyonu olduğunu anlatanlar olabiliyor. Onu kafanızda dikkatle süzüyorsunuz. Karşınızdakinin gözlerinde, hediye paketi açanların hayrete düşmüş sevincini yaratmayı isteyerek baştan çıkarmanın işleyişini düşünöyorsunuz. Randevu yerine yaklaştıkça adımlarınızı yavaşlatıyor, tanışma öncesindeki o gizemin, etten, kemikten ve duygulardan oluşan birine dönüşmesinden önceki birkaç dakikanın tadını çıkarıyorsunuz.

Sonra nihayetinde, ilk karşılaşma, merhaba öpücüğü. Birbirilerini tanımayan iki tenin etkileşiminin verdiği huzursuzluk ve rahatsızlıkla oturuyorsunuz, çekimserce aptal dizilere yaraşır kahkahaları ardı ardına atıyorsunuz. Her ne kadar tadı midenizi bulandırsa da kulağa seksi gelen bir içki seğiyorsunuz. Ortamın dekorasyonu ile ilgili belli belirsiz bir şeyler mırıldanıyorsunuz, korkunç bir bej tonuna boyanmış duvarların orijinalliği üzerine geveliyorsunuz. İçinizden, büyü tutsun, ilk görüşte aşk perileri sizi birbirinize uygun hale getirsin diye dua ediyorsunuz. Zihninizi dinginleştiriyorsunuz. Ortak noktalarınızı saptamaya, onu gelecekteki yarınız, mükemmel uyumu yakalayacağınız, yanındayken başınıza hiçbir şey gelmeyecek kişi yapacak unsurları bulmaya odaklanıyorsunuz.

Tüm sözlerini pürdikkat dinliyorsunuz. Fakat şöyle bir tehlike var, dikkatimizi odakladığımızda aslında fark etmemeyi tercih edeceğimiz şeylere karşı da gözümüz açılır. Bu yüzden, heyecana rağmen, sürekli aynı terimi kullandığını ve bu sözsel tik denilen şeyin çok sınıır bozucu olduğunu fark ediyorsunuz. Hem hiçbir soru sormayıp hem de sorularlara cevap vermemenin ciddi bir benmerkezci duruş olduğunu görüyorsunuz. Bununla birlikte, hoşgörölü de olmak istiyor, utangaçlığın nezaketsizliğe sebep olabileceğini varsayıyorsunuz. Fakat üç saatin ardından, bir bumerang şampiyonasının sıkıcı hikâyesini tüm detaylarıyla anlatmasını dinledikten sonra canınızdan beziyorsunuz. Dayanacak gücü versin diye bir kokteyl daha alıyorsunuz. Üşendiğiniz halde bir yığın "Ah, öyle mi?" "Vay be, inanılmaz," yardımıyla çabaladınız ama ilgi göstermeye devam edemeyeceksiniz. Çift olma hayaliniz suya düşüyor. Birbirinizi tamamlamak istediğiniz tek şey bölüşeceğiniz hesap oluyor.

Alışık olmanıza rağmen, birden yoğun bir bıkkınlıkla dolup kendinize bütün bunlar için değer mi diye soruyorsunuz. Silahları bırakmanıza ya da daha iyisi onları Afrodit'e, Eros'a ve aşkın temsilcisi sayılan her şeyin üzerine doğrultmanıza az kaldı. Şüphesiz arkadaşlarınız haklı, gülünçsünüz, çocuksu romantizminizde boğuluyorsunuz. Fakat dönüş yolunda, her şey

sizi yalnız ruhlar manastırına doğru götürüyor gibi görünse de içinde ufacık bir parıltının hareketlendiğini hissediyorsunuz ve bu yalnızca içtiğiniz kokteyllerden kaynaklanmıyor. Böylesine içler acısı bir başarısızlıktan sonra, hâlâ bir sonraki köşe başında müstakbel sevginizle burun buruna geleceğinizi ummanız nasıl açıklanır? Buna inanmaya devam ettiğiniz için tam bir aptal mısınız? Kendinizi rahatlatmak için birkaç açıklamaya ihtiyacınız var.

Peki Platon olsa tüm bunlara ne derdi?

İsmi, duygusal dalgalanmalardan arınmış platonik aşkla özdeşleşmiş birinin, bir gecedeki tutkularımızı ya da çift olma eğilimimizi haklı çıkarmaya yardım edeceğini hayal etmek zor. Fakat Platon, bize aşk arayışını haklıdan da öte bir emele dönüştüren rahatlatıcı bir anlatı sunuyor.

Şölen kitabında, filozof, diyalogunun dekorunu Yunan toplumunun yüksek tabakalarından sekiz kişinin bulunduğu, hareketli bir yemeğin ortasına kurar. Yemek sırasında aşk ilişkileri ve aşk üzerine düşünmeye girilir. Şair Aristofanes'in sözleriyle, dinleyenler çok eski zamanlarda insanların ne şekilde yaşadığını öğrenir. Bir zamanlar üç çeşit insan olduğunu anlatır. Erkekler, kadınlar, androjinler. Hepsi de dört kolu, dört bacağı ve iki cinsel organı olan, tam bir mutluluk içinde yaşayan, bütünlük hissiyle sarmalanmış canlılarmış.

Mükemmellik duygusuyla kibirlenen ve hiçbir eksiklik duymayan bu tuhaf canlılar, tanrılara kafa tutmak, hatta yerlerini almak amacıyla göklere çıkmak istemişler. Krallığına çıkıldığını görünce Zeus müthiş bir öfkeye kapılmış. Öfke krizi onu ilkin, intikam niyetiyle, bütün insan ırkını yok etmek istemeye götürmüştü. Fakat

insanlar yok olursa ona tapınacak kimse kalmayacağını düşünerek insanları, iki kol, iki bacak, bir cinsel organa sahip olacak şekilde ikiye ayırmaya karar vermiş. Daha sonra, güzellik tanrısı olan Apollon'dan, daha düzgün görünsünler ve yaraları bu kadar kendini beğenmiş olmamaları gerektiğini hatırlatsın diye yüzlerini değiştirmesini, yarılan yerlerini dikmesini istemiş. O zamandan sonra kudretli insanlar kibirleri üzerinde yuvarlanarak yok olmuşlar. İlk insanlar çok kalabalıkmış fakat aynı zamanda korkunç şekilde zayıf düşmüşler ve en önemlisi yarılarının yokluğuyla ne yapacaklarını bilemez hale gelmişler. Platon'un aktardığı bu mit, bundan böyle ruh eşlerinin izinde başıboş dolaşmaya mahkûm edilen canlıların imgesiyle tamamlanır.

Yeniden birleşme peşindeki bu yarımalar, aslında âşıkane karşılaşmaları bekleyen bizlerizdir. Platon'a göre, bireylerde aşk fikrinin yerleşmesi bu uzak çağa dayanır. Aristofanes'in mitinde, bir duygu ya da romantik bir hamlenin çok ötesinde, bizi "bütün" hissettirecek bir duyum söz konusudur. Bu mitle Platon bizim Yunanca aşk anlamına gelen eros'un ilkçağlardan kalma tabiatımızın parçalarını bir araya getiren güç olduğunu, bu parçaların da ayrılmış olmamızın karamsarlığını azaltan, sadece bir olma eğiliminde olan iki canlı olduğunu anlamımızı ister. Her birimiz bir ötekini tamamlayan ya-

rımlarız. Bu bütünlük arzusu içimize işlediğinden peşinden koşmayı hiç bırakmayız ve hiçbir başarısızlık buna ulaşma umudumuzu yok edemez. Ruh eşimizi bulamadıysak aramaya devam edeceğiz, tanışma sitelerinden arkadaş düğünlerine, neresi olduğu fark etmez, yolunu şaşırmış öteki yarımızı aramaya odaklanacağız. Bu; demek, başı boş dolanmak ve tabii ki yanılmak pahasına olsa da. Bazen kolunuz kanadınız kırılabilir ama size en nihayetinde yeniden tamamlandığınızı hissettiren kadın ya da erkeği bulmanın muhteşem tutkusu her daim içinizi kaplayacaktır.

Bir dahaki sefere, uzak kuzeniniz sizi biriyle tanıştırmak istediğinde heyecanlanırsanız kendinizi aptal hissetmeyin ve arkadaşlarınızı dinlemeyin. Aksine, en güzel elbisenizi ve en iyi repliklerinizi hazırlayın. Ve bu karşı konulamaz umudun içinde kaybettiğimizi bulma ihtimalinin yattığını hatırlayın. Gülünç değilsiniz, sadece Platoncusunuz.

BİRKAÇ SATIRDA PLATON:

(MÖ 427-348)

MÖ 427 yılında Atina'da doğan Platon, aristokrat diyebileceğimiz toplumsal kökenlerine uygun bir eğitim aldı. Sokrates'in öğrencisi olarak, ustasının diyaloglarını kaleme almaya karar verdi; ustası, kendi payına yazmayı reddediyordu. Felsefenin bu şahsına münhasır biçimi ona okuru düşündürmek için elverişli göründü, okur interaktif ve özellikle oldukça hareketli bir biçimde ona sunulan sorularla mücadele etmeye mecbur bırakılıyordu. Politikadan aşka kadar tüm konular, çeşitli mitler aracılığıyla, çoğunlukla yalnızca gördüğümüz şeylerden oluşan görünüşler dünyasıyla idealar dünyasının arasında ayırım gözeterek ele alınmıştı. Daha sonraları, Sicilya'da yaşarken saray adetlerinden kaçmakta karar kıldı. Bir gemiye binip fırtınaya yakalandı, mola verdiği Ege adasında kendini köle olarak satılmış buldu, daha sonra bir arkadaşı sayesinde serbest bırakıldı. Platon, Akademi isminde, Aristo'nun da dersler verdiği bir okul kurdu ve felsefenin kayıtsız şartsız figürlerinden biri oldu.

KRİZLE MÜCADELE KİTABI: ŞÖLEN

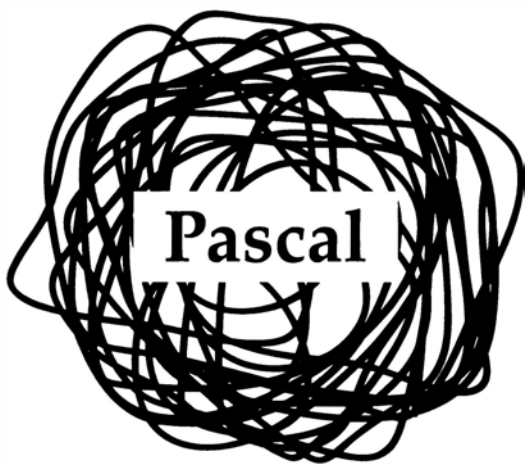
Büyük bir yemek sırasında, Sokrates ve öteki davetliler sırayla söz alarak Aşk'ın ne olduğunu tanımlamaya çalışırlar.

YETİŞ FELSEFE!

- Aşk, öteki yarımızı, yani bizi bütün ve dingin hissettiren kişiyi bulduğumuzda hissettiğimiz duygudur.

Arzu sayesinde ruh eşimizi aramaya devam ederiz.

Umut saçma değildir, umut sayesinde vazgeçmeyiz ve bize uygun insanı aramaya devam ederiz.

Pascal, her şeyin sonunda ölüm var

Zamanı botokslamayı öğrenmek

Hiçbir zaman dakik biri olmadınız; ya çok geç kalır ya da çok erken giderdiniz. Kendinizi zamanın efendisi gibi hissederdiniz, ihtiyaçlarınıza göre onu keyfinizce yavaşlatıp hızlandırırdınız. Etrafınızda, geçen yıllardan ve yaşın vurduğu damgalardan üzüntüyle bahseden insanları duyduğunuz zaman oralı olmazdınız. Yaşlanmaktan korkmuyordunuz çünkü bu konuda da kontrolün sizde olduğunu düşünüyordunuz. Siz ne zaman karar verirseniz o zaman beyaz saçlarınız olacaktı ve bu da henüz programınızda yoktu. Zaten hâlâ on beş yaşında giydiğiniz spor ayakkabıları giyiyor, her zaman en karizmatik mekânlara gidiyordunuz ve gençliğiniz sonsuzdu.

Nitekim çalışmak için indiğiniz otelin resepsiyonunda check-in formunun üzerine isminizin baş harflerini, “imza” için ayrılan bölüme değil de “doğum tarihi” kısmına yazdığınızda durumu müthiş idare etmiştiniz. Günün iş stresinin tetiklediği şaşkın bir hataydı sadece. Bir sonraki hafta, şu mkemmek Litvanya filminin altyazılarını okumanızın imknsızlığının faturasını da, anlaşılması sahidenden de kolay olmayan altyazı fontuna çıkar mıştınız. Birkaç hafta sonra, karşı kaldırımdan size selam veren arkadaşınızı tanıyamayınca doktora muayeneye gittiniz. Aşırı yorgunluktandı şüphesiz. Endişeli değildiniz ama bu art arda gelen küçük beceriksizlikler sizi hafif şaşırtmıştı. Ajandanızda ufak bir tatile yer ayırmalıydınız. Ama buna sonra bakardınız çünkü şu sıralar çok meşguldnz.

Sonra, bir sabah, zalimliğiyle kan donduran gerçek, kendini zorla kabul ettirdi. Masanızda otururken, ciddi ciddi postalarınızı okuyamaz hale geldiniz. Her zaman pilotlara yaraşır olan görüşünüz, doğrudan yere akılmanıza neden olmuştu. Bundan böyle, akıl almaz gerçeği saklamak için çeşit çeşit bahaneler retemiyorsunuz: Gözlük takmak zorunda kalacaksınız çünkü görüşünüz, yıllar içinde, yersizce zayıflamış. Allak bullak oldunuz. İnkrı bıraktınız. Böyle bir şey sizin başınıza nasıl gelebildi? Ebeveynlerinizi hatırlıyorsunuz, sürekli gz-

lüklerini sehpaların üzerinde ya da torpido gözlerinde unutmalarını, usanmış halde sizden menüyü okumanızı istemelerini düşünüyorsunuz. Bir de ilkokuldaki öğretmeninizi düşünüyorsunuz, fazla sert bulduğunuz, en azından gözlüğünü çalmaktan kötücül bir keyif alacak kadar sert bulduğunuz öğretmeni. Bütün bunlar sizin yaşıınızda olamazdı. Siz hâlâ ergen sayılırdınız.

Elbette ki gerçek oldukça tahammül edilmez olduğundan, hemen lens takmayı düşündünüz. Bu, toplumda kabul gören, fiziksel olarak da göz yumulabilen bir kamuflajdı. Fikri size travmatik gelse de her sabah gözlerinize parmağınızı sokmayı denediniz. Ama en sonunda alerji kaptınız ve baş dönmenizin çerçeveden olmadığını anladınız. Artık gözlerinizin proteze ihtiyacı vardı. Sonuç; gözlükçüye gitmeye karar verdiniz, içinde size cenaze işlemleri sözleşmesi teklif edileceğine dair bir his vardı. Bir şey sizi olduğunuz yere çiviliyordu. Bu gözlük gücünüzü elinizden alıyor, gündelik işlerinizi yönetmekteki yetersizliğinizi hatırlatıyordu size, siz ki her zaman kendi ritminizi belirleyip hayatın dönemleri arasında sörf yapardınız. Zaman sizi aldatıyor, sinsi sinsi geçip gidiyordu.

Artık modeli değişmemesine rağmen spor ayakkabılarınızla da rahat edemiyorsunuz. Bu burnunuzun üze-

rindeki eklenti, sizi geçip giden yılların uzunluğu üzerine düşünmeye zorluyor. Bu sürece geç kaldığınız için hiç beklemediğiniz anda çok yaşlanmış gibi hissediyorsunuz. Her zaman sabırsız olan siz, nasıl alt edeceğinizi artık bilmediğiniz zamanı yavaşlatmak istiyorsunuz. Birdenbire kendinizi yaşlı, zayıf ve bitkin hissediyorsunuz. Jeolog dikkatiyle derinizin yüzeyindeki yarıkların tamamını inceleyerek en ufak kırışıklıkları tetkik etmeye koyuluyorsunuz. Artık evden çıkmak istemiyorsunuz, geçmiş sizi nostaljiye sürüklüyor, gelecekse parlak görünmüyor ve artık filmlerden de hiçbir şey anlamıyorsunuz. Ne oldu? Yoksa zaman, onunla fazla oynadığınız için intikamını mı alıyor? Birinin saatinizi yeniden ayarlaması gerektiği ortada.

Peki Pascal olsa tüm bunlara ne derdi?

Blaise Pascal, on dokuz yaşındayken, toplama ve çıkarma yapabilen bir hesap makinesi icat etti. Dolayısıyla, rakamların yerine yılları koyup bizim kişisel hesap defterlerimizi biraz daha net görmemize yardım etmek onun için çok karmaşık olmayacaktır. *Düşünceler* eserinde insanın zamanla kurduğu ilişkinin özel bir yeri vardır.

Tespiti oldukça nettir; biz insanlar şimdiki zamanı yaşamıyoruz. Kendimize geçmişini hatırlatıyor ya da gelecek için başarı planları yapmakla meşgul oluyoruz fakat mevcut anı şaşırtıcı bir kolaylıkla terk ediyoruz, sanki şimdiki zamanı yaşamak sahiden yapacak hiçbir şeyi olmayanlara özgüymüş gibi. Sonuçta günlerimizi ya geç kalarak ya erken giderek geçiriyoruz. Hiçbir zaman keyfimiz tıkırında değil, zamanı olduğu gibi değerlendirmede beceriksiziz fakat bir kırıksıklık ya da gözlük ihtiyacı da gözyaşlarına boğulmamıza neden olup bize zamanın tadını çıkarmamız gerektiğini hatırlatıyor. Bu eğilimi yok etmek için her şeyden önce bize neyin kadar verdiğini anlamamız lazım. Neden mevcut andan bu denli kaçmaya çalışıyoruz? Fransız filozof içimizdeki mekanizmaları, çarklarımızın içine hangi kum taneciğinin kaçtığını bulmak umuduyla söküyor.

İlk olarak Pascal, meselenin arzu tarafını araştırmış. Aslında, öylesine inanılmaz şeyler yaşamak istiyor, projelerimizin çoğunda beklentimizi öyle yüksek tutuyoruz ki gerçekleştikleri zaman hevesimizin yoğunluğunun yanında, yaşadıklarımız bize çok sönük görünüyor. Bir sürpriz hazırlarken de böyle oluyor, aylar boyu uğraşsak da sonunda hayal ettiğimizin yanına bile yaklaşıyor. Mevcut an bizi düş kırıklığı hissiyle birlikte bir kenara atıyor. Bununla başa çıkabilmek için de yeni bakış açıları düşünerek ve sürekli bir eğlence yanılması yaratarak hareket etmeyi tercih ediyoruz. Ritmi hızlandırıyor, önde olmak için acele ediyoruz, bizi hayal kırıklığına uğratan bu şimdiki zamandan uzaklaşıyoruz. Gündelik hayatımızı hızlandırıyoruz ki onun vasatlığı ve yara almış arzumuz bizi çok oyalamasın. Buradaki fikir kaderimizin kontrolünü elimize almak.

Bu noktada, umduğumuzu vermediğini düşündüğümüz şimdiki zamanı yok sayıyoruz ama Pascal bize, aynı ilki kadar geçerli bir durumdan daha bahsediyor. O da yaşadığımız anı aşırı güzel, aşırı mükemmel bulduğumuz, sürprizin ideal biçimde gerçekleştiği zamanlar. Bu aşırı gelebilir belki çünkü arzu tatmin edildiğinde onu deneyimlemek en az yara almış arzuyu deneyimlemek kadar karmaşıktır. Pascal insan doğasının ne denli kaprisli olduğunun altını çiziyor. Her şey yolundayken bu

mutluluğu, bu bütünlüğü kalıcılaştırmak isteriz ama tabii böylesi imkânsız olduğundan, bu fikir bizi kemirir ve tadını çıkarmak yerine, akıp giden zamanın daimî endişesi içinde yaşarız. Mutlu hayatımızdan zevk almayı beceremeyiz çünkü kum saatinin karşısında kendimizi güçsüz hissederiz, üstelik hikâyenin sonunu zaten biliyoruzdur.

Özetle, sürekli hoşnutsuzuz. Şimdiki zaman ister hayal kırıklığı ister güzel olsun, her şekilde bütün sıkıntılarımızın kaynağı haline gelir. Sorun şu ki böylesi bir tavır bizi artık gerçeklikte kök salamamaya götürür. Artık kim olduğumuzu bilmeyiz, ne yaşadığımızı, kaç yaşında olduğumuzu bilmeyiz. Varlığımızı oluşturan evrelerin kaynağı ya da bilinci olmadığında, bir gözlük, bu hemen kaçmak istediğimiz gerçekliğin hoşnutsuz ve özellikle de endişe verici bir işareti, bir hatırlatıcısı haline gelir. Peki ne yapmalı? Aşırı hareketlilik içinde boğulmalı mı yoksa cenazemizi mi hazırlamalıyız? Neyse ki Pascal'ın bir seçeneği daha var.

Zamanın en övgüye değer tarafı, geçip gitmesi ama aynı kalmasıdır. Dolayısıyla ona karşı tavrımızı değiştirmek için hiçbir zaman fazla geç kalmış sayılmayız ve Pascal da tam olarak bunu önerir. Herkesin sonu ölmek olacağından, hiçbir şey kendini paralamaya değmez, biz

iyisi mi bütün enerjimizi o andaki eylemlerimize harca-
yalım. Zamanı yönetemeyiz ama yaşama biçimimizi yö-
netiriz. Gözlük takmayı engelleyemeyiz ama ne yaşadı-
ğımızla yüzleşebiliriz. Örneğin, şimdiki an bizi hayal kı-
rıklığına uğratiyorsa, ki olabilir, onu daha ilgi çekici hale
getirelim. Aksine, çok neşeliyse, bir an onu hayranlıkla
izlemek için duralım, bu sevincin içimizde yayılmasına
izin verelim.

Yaşlanmak, tam olarak kendimize çekidüzen verme
yetisine sahip olmak, zamanın üzerinde değil, eylemleri-
miz üzerinde yetkimiz olduğunu kabul etmektir. Bütün
bunların ışığında, kendimizdense şimdiki zamanı sıkı-
laştırmamız, kendi eksiklerimize botoks yaptırmamızın
zamanının geldiğini fark etmektir. Dolayısıyla umutsuz
olmayın, aksine gözlüğünüzü takın, şık bir çerçeve seçin
çünkü gerçekliğin tüm muhteşem çizgilerini, bulanıklık-
tan kurtulup tüm netliğiyle seyre dalmaya hazırsınız.

BİRKAÇ SATIRDA PASCAL:

(1623-1662)

1623 yılında Clermont-Ferrand'da doğan Pascal, üstün yetenekli çocuklardandı. Babası tarafından yürek-
lendirilen Pascal, her konuyla, özellikle de Hristiyanlı-
ğa atılmadan önce birincil tutkusu olacak doğa bilimleri
ve matematikle ilgilendi. Hesap makinesinin mucidi,
olasılıklar alanının öncüsü, otuz yaşında tüm bu sayılar
yüzünden kafayı yedi ve sanrılarla dolu ciddi bir ruhsal
kriz geçirdi. Bu olay onun dine yoğunlaşmasına ve fel-
sefi düşüncesini, insanın çok karanlık bir kişiliği olduğu,
iç huzuru bulamayacağı ve hakiki mutluluğun Tanrı'yla
yeniden bir olarak mümkün olacağı fikriyle birlikte ele
almasına yol açtı. Bünyesi çok zayıftı, sürekli bir acı-
la yaşamak zorundaydı, bu da onun yazmasını yavaş-
latıyordu. İki temel eseri öldükten az bir zaman sonra
nihayetinde yayımlandı, zekâsı gibi onlar da mevsimsiz
gelmişti.

KRİZLE MÜCADELE KİTABI: DÜŞÜNCELER

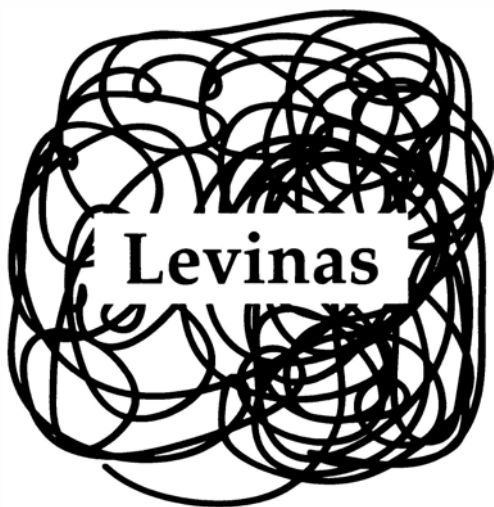
Dini duygulardan mahrum insan, bütün zamanını hayatının acıklı olduğunu unutmak için oyalanarak geçirir, oysa ki aksine, ruhaniliğin izini sürerek dinginleşir ve mutluluğun peşinden gideriz.

YETİŞ FELSEFE!

- Ya hayal kırıklığına uğrama korkusundan ya da çok hızlı akacağından şimdiki zamanı yaşamayı beceremiyoruz ve sonuçta, zaman biz farkında olmadan geçiyor.
- Şimdiki zaman bizi korkutmamalı çünkü hayatımızı burada yaşıyoruz.

Yaşlanmak iyidir çünkü yaşla birlikte, şimdiki anın aktörü olmayı ve onun tadını çıkarmayı öğreniriz.

Bir doz Levinas bir doz Xanax'tan iyidir

Ergenlik krizine karşı başkalık krizi

Çekmecenizin bir köşesinde büyük bir özenle saklamıştınız onu. Masada yapışkanlı kâğıt ararken tekrar tekrar rastlanılan bir çeşit tılsımdı o. Her seferinde ona bakmak için zaman ayırıyor, şefkatten titreyen gözlerle bir çırpıda kopmuş kayışını okşuyor ve plastiğini, üzerine geçmişten fotoğrafların yansıtıldığı bir sinema perdesiymişçesine seyre dalıyordunuz. Bu doğum bilekliği sizi nostaljik yapmıyor, doğrudan başka bir döneme götürüyor, hani günlerinizin atlıkarıncanın baş döndüren melodisiyle geçip gittiği, üzüntülerin yere düşen çikolatalı dondurmalarından ya da kaybolan oyuncaklardan ibaret olduğu günlere.

Çocukları her zaman çok sevdiniz. Daha çocuğunuz olmadan bile, Monopoly partisinde onların takımına

ilk katılan ve havuzdan çıkmalarını söyleyen son insandınız. Pedagoji üzerine onlarca kitap devirir, ekran ve video oyunlarına ayrılan zaman konusunda dikkatli davranırdınız. Aynı anda hem sempatik hem de sorumluluk sahibi bir ebeveyndiniz, okul çıkışlarında hayran olunan, onları kaykaya götüren, yine de nezakette kusur edilemeyecek biri. Yatma saatinde yatağınızın ayakucunda yapılan tüm gösterileri alkışlardınız. Çoğunlukla, bunlar Céline Dion'un sahneye çıkmadan önce LSD alma ihtimali kadar şaşırtıcı olurlardı ama siz cesaretlendirmeye devam ederdiniz. Asla saatinize bakmaz veya masal anlatırken esnemezsiniz. Doğum günlerinin uzmanı, okul dışı aktivitelerinin ustası ve bahçe kulübelerinin teknisyeni olmuştunuz. Özetle çocukluk sizin krallığınızdı ve sizin biricik sarı kafalarınız tatlı ve uslu kişilerdi.

Yıllar, teneffüslerde oynanan oyunların modası kadar hızla geçti ve siz, herkesin gözünde yumuşak başlı bir ebeveyndiniz. Size göre çocuklar, genelde tarif edildiği gibi şımarık canavarlar değil, hoşnut etmesi kolay, tapılası bireylerdi. Onu okul çıkışı almaya daha nadir gitmenize rağmen, aranızdaki bağ size sağlam görünüyordu. Sizin ufaklık sadece arada sırada, kıyafetinizi size göre biraz fazla "genç işi" bulduğuna dair ufak tefek kuşkularını dile getirirdi. Sizse kendinizi televizyon

programlarında masaya yatırılan kuşak çatışmasının dışında hissederdiniz.

O akşam, üzerinizde kuşkuyla ve feci bir şaşkınlıkla girmiştiniz kapınızın eşiğinden. Yolculuğunuzdan dolayı yorgun olmanıza rağmen, mutfağınızda ters giden bir şeyler olduğunu fark etmiştiniz. Soyuldunuz mu? Dairenizi mi karıştırdınız? Dikkatli bakışlarınız kanıtları topluyor ve tutarlı bir olay örgüsü yaratmaya çalışıyor. Mermer tezgâh üzerinde duran ayakkabı tekini, yanındaki yarı devrilmiş ketçap kutusunu, hâlâ prize takılı olan saç kurutma makinesini, krema ve soğan aromalı cips paketini, Polaroid’le çekilmiş fotoğraf yığınının anlamınızı sağlayacak bir bağ kurmaya çalışıyorsunuz. Mutfak lavabosu kirli bulaşık yığınıyla dolu. Salondaki kanepeye gelince, o da giysi dolabına dönüşmüş. Hâlâ soruşturmanıza gömülüyken, birdenbire, yaklaşık bir altmış dokuz boylarında birinin belirdiğini görüyorsunuz, size iyi niyetli bir iletişimden oldukça uzak bir tonda sorular soruyor: “Ama niye bu kadar erken döndün? Ayrıca niye telefonumun şarj aletini sakladın? Hayatımı mahvetmekten biraz olsun gına gelmedi mi?” Kim bu? Panda kulaklı kapüşonlu mantolar giyen minik altın topunuza ne oldu? Ne zaman kaçırdınız ipin ucunu? Bundan böyle bir ergenin ebeveynisiniz. İnkâr ülkesindeki semineriniz ne kadar sürdü?

Özenli bir ebeveyn olarak ergenler üzerine, özgürlük ve muhalefet etme ihtiyaçları üzerine bir şeyler okumuş ve çocukluğun özünün büyümek olduğunu kabul etmişsiniz. Hatta SMS diliyle bile iletişim kurmaya başlamıştınız, sevincinizi göstermek için rengarenk tek boynuzlu atlar kullanıyordunuz. Fakat burada bu süreç sizi aşıyor, hiçbir smiley'nin karşılık veremeyeceği bir kasırga şiddetine ulaşıyor. Çünkü size göre, dairenizde bulunan bir çocuk değil, hormonal kriz geçiren bir ergen de değil, bu, yalnızca bir yabancı. Bütün dili, başı kanepenin yastıklarına gömülü halde telaffuz ettiği "meeh"lerle bölünen, "uyuz ediyorsun beni"den ibaret. Onu artık kesinlikle anlamıyorsunuz.

Durumu kabullendiğinizden beri şoktasınız. İçinizdeki ebeveynlik danışmanı işsizlik yardımı almayı düşünüyor. Evinizde dolaşan ergeni, Amazon'daki bir kabileyi keşfe çıkan bir antropolog edasıyla inceliyorsunuz. Onunla nasıl iletişim kuracağınız hakkında en ufak bir fikriniz yok, belli ki Monopoly'de mahalleleri takas etmek artık sizi ortak yapmaya yetmiyor. Giyim trendlerini ve ideolojilerini takip etmeye özeniyor, paylaşabileceğiniz bir evrene yaklaşmayı deniyorsunuz. Fakat kendisine üç kat büyük gelen eşofman giymenin bir beden hatası değil, bilinçli bir tercih olduğunu, sevgiyle ütülenmiş yepyeni dar pantolonlarını yırtmanın ve

üzerinde “No Future” yazılı tişörtlerden başka bir şey giymemenin farklı bir kafaya girmek olduğunu güçbela anladınız.

Klişelere karşı savaş vermek istemiştiniz ama ufak meleğiniz bir şeytana, çözülmesi imkânsız bir gizeme dönüştü. Ve şimdi o, galaksinin en kötü ebeveyni olduğunuzu ve onu utançtan yerin dibine soktuğunuzu ilan ederken, siz onu doğum bilekliğiyle boğmak ile kendinize de “No Future”lu bir tişört almak arasında gelip gidiyorsunuz, zira bu koşullarda ilişkinizin geleceği çok da parlak görünmüyor.

Peki Levinas olsaydı tüm bunlara ne derdi?

Emmanuel Levinas'ın bir zamanlar asi bir ergen olması çok mümkün değil, hele ki ebeveynlerinin hoşgöründen bütünüyle yoksun eski kafalı insanlar olduğu düşünülürse. Fakat ahlakla ilgili düşünceleri bilhassa bu duruma uyarlanabilir gibi duruyor çünkü onun felsefesinin gayesi kişinin kendine, artık anlamadığı insanlar karşısında hangi tavrı takınması gerektiğini sormaktır. Bu durum söz konusu olduğunda ise, ergenler tüm kategorilerin en üst sırasında yer alıyor.

Levinas bütün eserlerinde, hep aynı konuya yani çalışmasının asıl kavramı olan Öteki'ne odaklanır. Hem oldukça gündelik hem de onun eserinde son derece felsefi olan bu terimle, bizim karşımızda bulunan, bizim gibi olmama fikrine sahip kişiyi tarif eder. Öteki olan, düşüncelerini tahmin etmeyi beceremediğimiz, bizden kaçtığı için bizi sinirlendiren, nefret etmeye bayılan, bize muhalefet eden, özetle bizden farklı olan yani en basit tanımla biz olmayandır. Bu Öteki, yeri gelir ebeveynlerimiz, eşimiz, metrodaki bir tip, patronumuz, karşı komşumuz ama aynı zamanda ve daha da belirgin bir biçimde, evimizde yaşayan bir ergen anlamına gelebilir.

Levinas ilişkilerimizin tüm bu paradoksunu felsefesine has bir açıklıkla ifade eder. Bu Öteki bizim için katlanılmazdır. Asla umduğumuz gibi tepki vermez, bizimle aynı zevklere sahip değildir ve bize bir yabancından da yabancı görünür ve buna rağmen en şaşırtıcı kısmı burasıdır, durmaksızın onun varlığını ararız etrafımızda. Öteki olandan büyüleniriz ve onu umursamamak sıkıntımızı geçirebilecek işe yarar bir çözüm olabilecekken aksine, hiçbir zaman bizden uzak olmamasını isteriz. Ne pahasına olursa olsun onun zihninin işleyişini kavramak ister, kolaçan eder, etrafında döner ve her zaman daha da büyük bir özenle onun kişiliği hakkında ipuçları toplarız.

Ergenliğe uyarladığımızda, bu çelişkinin doğruluğu tüm boyutlarına kavuşur. Bir elinde oyun kolu ötekinde telefon bizi lanetlerken hormonlarının önünde sonunda nasılsa düzeleceğine güvenip göz yummak yerine, tüm zamanımızı onun arkasında olarak, canımızın içinin bizimle bir olmadığı fikrine saplanmış halde geçiririz. Gerçi onun dilini öğrenmek, müzik zevkini beğenmeye çalışmak ya da tam tersine, bizdeki okuma aşkını keşfet-sin diye kendimizi paralamak hiçbir işe yaramaz. Hiçbir eylem, hiçbir aktivite, hiçbir bilgi, hiçbir kitap bu ilişki güçlüğünü gideremez. Öteki, akıl ermeyen bir gizem olarak kalır, üstelik artık bize öncekinden de büyük bir nefretle bakar. Ve bu aslında daha iyidir.

Çünkü Levinas'ın çözümü tam bu noktada devreye girer. Bu çıkmazı, hakiki bir şenliğe dönüştürür. Öteki, bizde ilgisini çeken hiçbir şey görmez ve aslında, bizim hayatımıza anlam katar. Yalnızca ona bakmak zihin ve bedenimizi kışkırttığı için o böylesine vazgeçilmezdir. Öteki'ni anlamayız, bu doğru ama ona bakarak, onda bizi harekete geçiren şeyleri tespit ederek kendimizi tanımayı öğreniriz. Bizim benliğimiz, tavırları bizi düşündüren bu yabancınn yüzü, gözleri ve sözleri aracılığıyla şekillenir. Sonuç olarak, bizim ergeni ve dağınıklığını gözlemleyerek kendimiz hakkında şeyler keşfederiz. Bir başımıza olsaydık, şüphesiz evdeki düzeni ve sakinliği sağlayabilirdik ama kendimizi geliştirme, düşünme ve kendimizi aşma şansımız olmazdı.

Son tahlilde, Öteki bizde öylesine bir tutku uyandırır ki onunla ilgilenmek için kendi sinirimizi bir kenara koymaya hazırızdır. Sanki onun farklılığı bizde inanılmaz bir sempati ve dokunaklı bir sorumluluk hissi uyandırır. Özet olarak, Levinas'ın altını çizdiği gibi, etik ortaya çıkar. Öyleyse elbette, yarı uykuda mırıldandığı yansıma sözcüklerden yorulmuş da olsanız, size numarasını almayı yasakladığı arkadaşlarının evindeki partiden sağ salım dönüp dönmediğine bakmaya devam edecek ve yatağının bekleliğindeki gibi yumuşatıcı kokmasını sağlayacaksınız. Ergenler aracılığıyla radikal bir

başkalık deneyimi yaşarız. Kendimizi kaçınılmaz surette sorumlu hissetmemiz için onları anlamaya ihtiyacımız yoktur. Ayrıca bu, ilişkilerimizin tümü için geçerlidir. Buhranların, nankörlüğün ya da değişimlerin önemi yoktur, mecburiyetimiz aynıdır: Öteki'ne anlaşmazlıklarda bile, hatta bazen, bunları hak etmediğimizi düşündüğümüzde bile onun yanında olduğumuzu göstermek. Empati ve sevgi sayesinde, mutlu bir gelecekte, sizinle tekrardan Monopoly oynayacak raddeye gelecektir.

BİRKAÇ SATIRDA LEVINAS:

(1906-1995)

1906 yılında Litvanya'da doğan Emmanuel Levinas, Yahudiliğin etkisinde bir eğitim aldı. Böylelikle, sorgulama ve akıl yürütmelere, cevaplardan daha büyük bir aşkla bağlandı. Ukrayna'daki sürgünü boyunca, Rus edebiyatını tutkuyla keşfetti. Dostoyevski, felsefesinde önemli bir yere sahipti. 1923 yılında Strasbourg'da felsefe eğitimine başladı, kendine has özelliklerini anlayabilmek amacıyla bir dilden ötekine atladı. Heidegger ile tanıştığı bir Almanya seferi sonrası, 1930 yılında Fransız vatandaşlığına alındı ve birkaç seneliğine Paris'e yerleşti, sonrasında savaşa çağrıldı ve bir Alman kampında savaş tutuklusu olarak beş sene kaldı. İnsani ıstırabı en derininden yaşatan bu dönem onu allak bullak etti fakat 1945 sonrasında, bu onun, Öteki'ne elini uzatmanın gerekliliğini daha da güçlü bir şekilde anlamasına, ahlakını Öteki üzerine kurmasına olanak sağladı. Onun felsefesi her birimizin kendimizi Öteki'den mesul hissetmek zorunda olduğumuz özgeci bir ahlaktır. Çağdaş felsefede daha önce görülmemiş bu duruş onun 1995'teki ölümünden sonra dahi önemli bir filozof olmasını sağlamıştır.

KRİZLE MÜCADELE KİTABI: BÜTÜNLÜK VE SONSUZ

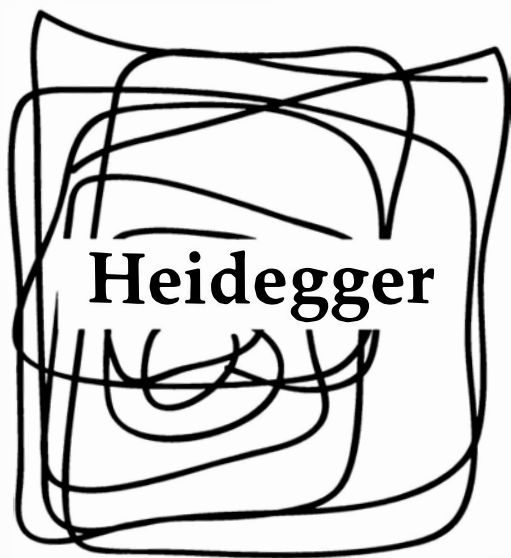
Levinas, birkaç sene önce kaleme aldığı tezini 1963 yılında yayımladı. Yer yer cümlelerin rastlantısal söz dizimleri üzerine de kurulu olduğu, anlaşılması güç bir dille, yalnızca öteki aracılığıyla sonsuza ulaşabileceğimizi açıklar. Ama en önemlisi, felsefede nadir görülen bir şiddetle nefret saçmalığına karşı gelir ve Öteki'ne bakmanın, bize yabancı olsa dahi ona değer vermenin öneminden bahseder.

YETİŞ FELSEFE!

Ötekiler bize her daim yabancı gibi görünürler, özellikle de ergenler, bunun nedeni yalnızca bizim gibi davranmamalarıdır.

Ötekiler farklı oldukları için bize kendimiz hakkında şeyler öğretirler.

- Ahlak, karşılığında bize hiçbir şey vermeler dahi ergen çocuklarımızla empati kurarak ilgilenebilmek ve onların sorumluluğunu üstlenebilecek kadar muktedir olmaktır.

Heidegger'in ödöl mamaları

Köpeğinin ölümüne dayanmak

Âdeta tesadüfen kendinizi orada bulmuştunuz, yalnızca arkadaşınıza eşlik etmek için gitmiştiniz. Tıpkı seçmelere girecek dostumuzu destekleyecekken sonunda yönetmenin başrole bizi seçtiği hikâyelerdeki gibi. Çünkü olan tam olarak buydu, o sizin kaderinizdi, size hiçbir olası kaçış yolu bırakmamıştı. Sefil bir barınakta, o karanlık köpek kulübesinde, kocaman siyah gözleri birer namlu gibiydi. Size dikkat çekici bir bakış atmıştı. Ağırılığını hafifçe arka patilerine vermiş, yalnızca sizi bekliyor, şimdiden akıl almaz sadakatini gösteriyordu. Fakat siz köpek istemediğinizi her daim dile getirirdiniz. Bunun için orada değildiniz. Bir hayvanın, yanınızda size eşlik etmekten ziyade sizi sürekli kısıtlayacağının oldukça bilincindeydiniz. Ama o sabah, tüm tereddütlerinize rağmen, başka şansınız yoktu, o sizin kollarınızda

yaşamalı ve gündelik hayatınızı yalayıp yutmalıydı. Bu örtüye sarılı değerli şeyin varlığının ne ifade ettiğini henüz anlamadan evinize dönmüştünüz. Biraz afallamış ailenize, onun sadece birkaç haftalığına burada olduğunu açıklamıştınız, “birkaç hafta”nın bütün bir ömür olacağını gayet iyi biliyordunuz.

Barınak her sene köpek isimleri için bir baş harf belirliyordu ve siz onunla G senesinde tanışmıştınız. Çevrenizdekilerin tavsiyelerine kulak asmadan, ki size göre köpek ırkına hakaret olan saçma isimler öneriyorlardı, siz ona “Gustave-Johnson” ismini vermeye karar vermişsiniz. Bu isim ve görkemli tüylerin ona, krallığında, yani sizin evinizde, tam bir ağırbaşlılık sağlayacağını umuyordunuz. Kısacık bir zamanda, dairenizin her santimetrekaresini istila etmişti. Bu temeller üzerinde, tükürüklerle bezeli birkaç dil darbesiyle ortak bir yola baş koymuştunuz.

Gustave-Johnson ortak olma rolünü ustalıkla, her ana kendine has ve kokulu dokunuşlarını getirerek üstlenmeyi bilmişti. Sabahları gözlerinizi onun derin nefeslerinin ritmiyle açardınız, o öylesine esnekken kendinizin tam tersi halde olması sizi her zaman şaşırtırdı. O, yatağınızın üzerinde çılgın gibi, kafası kuyruğunun dibinde dönüp dururken, siz doğrulmaya çalışırdınız.

Bisiklet gezintileriniz ve yazınki yüzmeleriniz sırasında, bu aktiviteler ona hiçbir zaman yetmezken bir sporcu atılganlığıyla sizi takip ederdi. Çoğunlukla, kulaklarını oynatır, sadece size özel bir davranış olduğunu gösteren duruşuyla sizi mest eder, acı dolu açmazlarınızı nasıl da anlıyor gibi dururdu. Birçok durumda, firar ortağınız olmuştu, çok düzenli dışarı çıkarılma ihtiyaçları size kaçma imkânı veriyordu, kabaca, gereğinden uzun süren öğlen yemeklerinden, rahatsız edici konuşmalardan ya da teslim edilmesi gereken işlerden onun sayesinde kaçabiliyordunuz. Eşsiz bir bahaneydi, herkesin sempatisini, göz kırpmalarını ve onun türlü şebekliklerini sergilediğiniz kendi Instagram hesabında da beğenileri topluyordu.

Tabii ki bütün zorlukları görmezden gelemiyorsunuz. En nefret ettiğiniz görevlerden biri de şüphesiz gündüğumundan karanlık çökene değin onu dışarı çıkarmaktı, hem de hava nasıl olursa olsun. Yağmur yağdığı zamanlar, yattığı yerden gelen ıslanmış tüylerinin kokusuna karışan mama kokusu sizde bütün yaşam alanınızı çamaşır suyuna bulama isteği uyandırırdu. Onunla yaşamak pazarlık yeteneklerinizi mükemmelleştirmişti, yaz tatillerinizi otel sahiplerine elbette ki köpeğinizin mükemmel derecede iyi yetiştirildiğinin garantisini vererek, size koridordaki bej halının üzerindeki çamurlu

pati izlerini gösterdiklerindeyse yarı mahcup yarı şaşkın bir eda takınarak geçirirdiniz. Kendinizi gülünçleştirecek seviyeye bile düşmüş, şehri kuzeyden güneye kat etmek suretiyle otoyolda kaybolan en sevdiği oyuncağını aramıştınız. İşin aslı, çoğunlukla bağırarsınız geliyordu, özellikle sakarlıklarıyla salonunuzun o değerli ahengini bozduğu zamanlar. Düzenli aralıklarla onu küslükle tehdit ediyordunuz. Ama o sizin için vazgeçilmez olmuştu.

Sonra, siz bir güz sabahı, yumuşacık çarşaflarınıza pirelerini saçsın diye beklerken, o, her zamankinden çok daha geç kalmıştı. Onu o eskimiş yatağında büzülmüş yatarken buldunuz. Yamuk yumuk kulağı öte yana dönmüş ve o öylesine canlı bakışları birdenbire yorgunluğun uçurumuna dönüşmüştü. Veteriner, mamaya olan ilgisizliğinden de yola çıkarak, tartışmaya açık olmayan bir yargıya vardı. Gustave-Johnson tedavisi olanaksız biçimde hastaydı. Bu haberi duymayı reddediyor, bir ömür sizinle olacağına inandığınız ortağınızın enerjisine güveniyordunuz. Teşhis kesinlikle yanıltıcıydı. Bir sürü uzmanla koştunuz, inkârınız kadar saçma tedaviler denediniz. Fakat umudunuz onu iyileştirmeye yetmedi. Ve bugün, muhteşem azminize, köftelerin içinde saklı ilaçları yutturabilmek için çevirdiğiniz dolaplara ve hayvan forumlarında gezinerek tükettiğiniz gecelere rağmen o,

sizi terk etti. Artık ıslak burun, çıkardığı sesler, sizi işinizden alıkoyan acındırıcı bakışlar yok. Eviniz tahammül edilemeyecek derecede boş duruyor. Köpeğinizin, dostunuzun ölümü sizi havlamaların olmadığı bir hiçliğin kıyısında yalnız başınıza bırakıyor.

Peki Heidegger olsa tüm bunlara ne derdi?

Felsefesi kaygı, bunalım ve varlık sorusuyla şekillenen Heidegger'in, dürüst olmak gerekirse, mamalarla falan işi olmaz. Tam tersine, düşüncesinin dayanaklarından biri, hayatımızın büyük bir çoğunluğunu günlük hayatın sıradanlığında kaybolarak, anlamsızlık ve gevezelik içinde geçirdiğimizi göstermektir. Bu tespitten sonra Heidegger, gerçekliğimiz içinde kendimize çekidüzen vermemize, içtenliği ve anlamı yeniden yakalamamıza yardım eder; bu, köpeğimizin ölümü kadar travmatik olaylar aracılığıyla olsa da.

Aslında, felsefesinin kalbinde, ölüm önemli bir yere sahiptir. Köpeğimizin kaybı, onun öğretisini anlamamız için vesile olabilir. Bize teklifi, benliğimizi kavrayabilmek ve varlığımızın neye yöneldiğini anlayabilmek amacıyla kederimizi fırsata dönüştürmektir. Fakat bunun için, ölümün karşısına geçip ona bakmayı kabul etmek gerekir. Ama Heidegger'in aklına takılan şudur; genel kanıya göre ölüm, yaygın bir kaza, sıradan bir olay, konuşulmasına lüzum olmayan bir şeydir çünkü her şekilde, herkesin başına gelecektir. Faydasız ve anlamsız olana odaklanmak, gelecek sonumuzu düşünüp durmaktan daha iyidir çünkü nasılsa bu konuda yapa-

çak hiçbir şeyimiz yoktur. Ölüm uzak bir kavram, tümüyle belirsiz bir süre sonra gelecek olan bir değişken ya da ucuz rock tişörtlerinin üzerindeki kuru kafa olduğundan o yokmuş gibi davranmak kolaydır. Bizimle yalnızca uzaktan bir ilişkisi vardır. Herkes ölür ama bu “herkes”le özel birini kastetmeyiz. Aile, iş ve sosyal hayatlarımızdaki zorunlulukları herhangi bir ürperti dahi hissetmeden yerine getirebilir ve kendi umarsızlığımız içinde yaşayabiliriz.

Evet ama işte, köpeğimizin boş kalan yatağının karşısında, bize öylesine alakasız gelen “herkes” bambaşka bir surete bürünür. Ölüm, kucaklamaların ve şefkatin yokluğuna dönüşür. Onu görmezden gelmek mümkün değildir. Bu bizi sert biçimde tokatlar, anlamsızlığın etkisinden çıkarır. Ve nihayetinde, bu kaybı geçiştiremediğimiz noktada, Heidegger’in Dasein diye adlandırdığıyla yani kendi varlığımızla sınanırız. Kendi kişiliğimizden, bizi biricik yapan şeyden bahsetmek için ilginç bir sözcük. Trajedi olmanın çok uzağında, evimizde gerçekleşen bu ölüm, binlerce aktivite içinde, aslında olmayan sorunlar içinde boğulmayı, plastik oyuncak havuçlarla bej halının üzerindeki lekelerin peşinde sahte güçlüklerle kendimizi hırpalamayı bırakacağımız daha sahici bir yaşamın başlangıç noktası olacaktır.

Heidegger'e göre, Dasein'ımızın birçok farklı yüzü vardır, en önemlisi de bizi "ölüm-için-varlık" yapandır. Ölmeye mahkûm bireyler olduğumuz anlamına gelen sofistike bir ifade daha. Ancak kulağa çok neşeli gelmese de Heidegger bu ifadeyi olumsuz bir çağrışım olmaksızın kullanır, yalnızca ölümün bizim insani gerçekliğimizin bir parçası olduğunu göstermek ister. Bu sondan kaçınmaya çalışarak ve umarsızlığımızla onu maskeleyerek aslında kendi doğamızdan kaçmak isteriz. Ölümü düşünmemek bizi şekillendiren temel endişeyi, yaşamın bir gün biteceğini reddetmektir. Köpeğimizin ölümü aracılığıyla bunu kabul etmek ve üzerine düşünmeyi öğrenmek; kendimizi anlamak, gündelik hayatımıza hakiki anlamı yeniden kazandırmak ve sonumuzun kaçılmaz olduğunun, bu sonun aslında yaşamın özü olduğunun farkına varmaktır. İnsan doğduğu anda, ölmek için yeterince yaşlıdır. Bu, insanlar için olduğu kadar köpekler için de geçerlidir.

Heidegger'e göre sahici yaşam, kaderinde ölüm olduğunu bilerek ve her şeye rağmen bunu içtenlikle kabul ederek yaşanandır. Kaybı idrak etmek ve onu cesaret ve açık yüreklilikle kabul etmek bayağılığın ve lüzumsuzluğun uzağındaki samimi gündelik hayatımıza erişmemize izin verir. Dolayısıyla, sadık dostumuzun kaybı karşısında yatağımızda onun oyuncaklarını koynumuza

alıp, acının geçmesi için her şeyi yaparak kıvrılıp yatma arzumuz ne kadar güçlü olursa olsun, içimizdeki inkâr eğilimine direnmeliyiz. Evcil hayvanımızın ölümü bize iki patimizin üzerinde dik durma ve yoksunlukla tüm zalimliğiyle yüzleşme fırsatı verir. Hem her şey bir tarafta, Dasein, bir sonraki köpeğiniz için güzel bir isim olabilir, değil mi?

BİRKAÇ SATIRDA HEİDEGGER:

(1889-1976)

Almanya'nın küçük bir kenti olan Messkirch'te 1889 yılında doğan Martin Heidegger, koyu Katolik bir ailede büyüdü ve ergenliğinden itibaren, teolojik eserler kadar Aristo'nun metinlerini de bir solukta okudu. Papaz olmaya kararlıyken sonunda bu planını, dinin felsefeyle uyumsuz olduğu düşüncesinin etkisiyle bıraktı. 1916 yılında, fenomenolojiye karşı tutkusunu paylaştığı filozof Edmund Husserl'in asistanı oldu. Ona hayrandı fakat kısa sürede ondan uzaklaştı. 1923 yılında Marbourg Üniversitesi'nde profesörlük unvanı aldı. Kendileri de önemli düşünürler olacak öğrencilerinin birçoğu üzerinde derin etkiler bıraktı. Hannah Arendt, Leo Strauss ve Hans Jonas bu öğrencilerden bazılarıdır. Çalışmalarının çoğu varoluşumuzu oluşturanın ve varlığın ne olduğunu bulmaya odaklanır. Otuzlu yıllar politik anlamda karanlık fakat felsefi anlamda oldukça zengin geçti, böylelikle gelecek nesillere metafizik alanının ateşli olduğu kadar esaslı da bir imgesini bıraktı.

KRİZLE MÜCADELE KİTABI: VARLIK VE ZAMAN

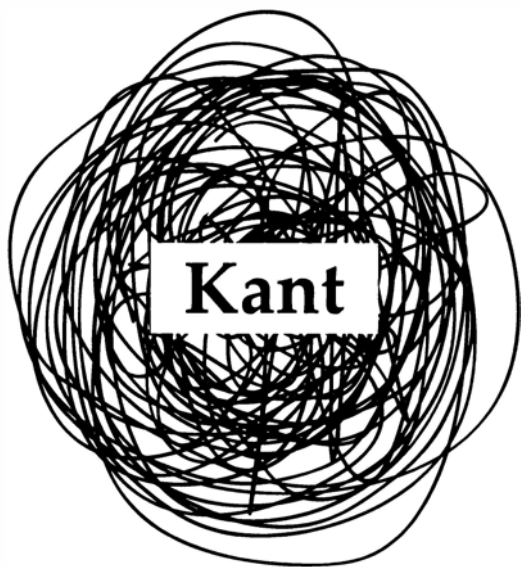
1927 yılında yayımlanan kitap anlaşılması çok zor diline rağmen çağdaş metafiziğin kaynağıdır. Heidegger burada, varlığın anlamı üzerine daha önce yapılmamış bir inceleme yürütür ve onu anlama aracı gibi işleyen zamanın analizini yapar.

YETİŞ FELSEFE!

Yalnızca anlamsız şeyler üzerine düşünerek yaşamımızın manasını kaybediyoruz.

- Her birey bir Dasein'dır, yani biricik bir varlıktır.
- Ölümün bilincine varmak iç karartıcı değildir, aksine, yaşamımıza bir anlam vermimize ve onu lüzumsuz şeylerle doldurmak yerine tadını çıkarmamıza olanak sağlar.

Kant ve şutlanmak

Akıl ve tutkunun boşanması

Saat 16.24 ve sabırsızlıktan çatlamak üzeresiniz. Bazı derslerin hiç bitmeyecekmiş gibi geldiği, zamanın sanki dakikalara sıkışıp saniyelere yapıştığı lise zamanları gibi. İşte on günden fazladır onu görmediniz. İkiniz de kendi başınıza tatile çıkmak zorunda kalmıştınız. İlişkinizin başlangıcından beri bu birbirinizden uzak kaldığınız ilk tatiliniz. Paylaşılmadığı için anlamı da olmayan anılar biriktirdiğiniz on gün. Sevgilinizi fena halde özlediniz ve sonunda onunla buluşacaksınız. Bu beklenti sizi deli ediyor, aynı anda hem kırılğan hem sabırsız hissediyor, evde dolanıp duruyor, aklınızı oyalamak için arkadaşlarınıza telefon ediyor ve çılgına dönmüş halde, zamanın geçmesini ümit ederek dolabınızı düzenliyorsunuz. Dikkatiniz lunaparkın tam ortasındaki bir çocu-

ğunki kadar dağınık. Odaklanamıyor, buluşmanızdan başka şey düşünemiyorsunuz.

Saat 17.00'de, beklemeye daha fazla dayanamayıp randevunuza yürüyerek gitmeye karar veriyorsunuz. Kaldırımı arşınlarken zihninizde yaşadığınız ateşli, tutku dolu aylar yeniden canlanıyor. Nasıl geçtiğini anlamadığınız geceler, beraber bir an daha fazla geçirebilmek için bürodan sıvışmalarınız, bitmek bilmeyen gülüşleriniz ve en romantik filmleri bile aşan baş başa akşam yemekleriniz. Bir klişenin içinde yaşıyorsunuz, eleştirmesi kolay ama yaşaması müthiş mutluluk verici. Yakınlarınız yokluğunuzdan, sağduyunuzu kaybettiğinizden yakınıyor ve sizi kendinizi bu ilişkiye böylesine kaptırmış görmekten ötürü çekincelerini paylaşıyorlar. Ebeveyniniz her şeyin biraz hızlı gittiğini düşünüyor. Arkadaşlarınız sevdiğiniz adamın tavırlarını eleştiriyor ve onun kötü huylu biri olduğu konusunda ısrar ediyor. Fakat siz tüm bunları karamsarlıktan, kıskançlıklarından ya da en iyi ihtimalle sizi çift olarak görmeye alışmadıklarından yaptıklarına eminsiniz. Yakışıklılığından, mizacından ve korkunç cazibesinden kör olmuş halde, diğer herkesi reddediyorsunuz. İnsanlar ne derse desinler, ahlakınız ve alışkanlıklarınızın ötesinde, en karanlık tutkulara dahi siz onun peşinden her yere gitmeye hazırsınız çünkü onun yanında kendinizi hiç hissetmediği-

niz kadar güçlü hissediyorsunuz. Aslında, aşk kasırgası yani bu içinizdeki fırtına tarafından yerle bir edildiğinizi zorlanmadan kabul ediyorsunuz fakat şimdilik meteorolojik bir karmaşa olan bir insanın, iyi günde de kötü günde de öteki yarınıza dönüşeceğine inanıyorsunuz.

Buluşma mekânına vardınız. Tabii ki erkencisiniz. Vuslat nihayet yakın. Bu sıcacık döşenmiş, samimi randevulara uygun kafede olmaktan memnunsunuz. O ilk değerli kavuşma anlarını, ferahlananın, arzunun ve heyecanın birbirine karıştığı hayatın o dakikalarını hayal etmeden duramıyorsunuz. Heyecanın kalbinizi kardiyo antrenmanlarından daha hızlı attırdığı o kutsal dakikalar. Kıyafetiniz tam kararında, bu anı bekliyormuş gibi durmayacak kadar iddiasız fakat göz alıcı olma fırsatını ıskalamayacak kadar özenli. Garson bile mutluluğunuza ortak gibi görünüyor. Geleceğe olan inancınızı hiçbir şey yıkamaz. Ve sonra, en sonunda, uzaktan, müşterilerin arasından güçlükle ilerlediğini görüyorsunuz. Huzurlu bir gülümseme var yüzünüzde, onun o solgun yüzünü görmekten çok mutlusunuz, boynuna sarılmak için üzerine atlamaya hazırsınız, Julia Roberts gibi.

Fakat masanıza birkaç santim kala anladınız ki o, Richard Gere'i oynamaya çok da hevesli değil. Yorgunluktandır kesin. Kalbimiz alabora olurken bulabileceğimiz

tüm bahaneleri buluruz. İlk dalga, hayal kırıklığının sebep olduğu ufak bir elektroşok. Ama sonrasına kıyasla bu daha hiçbir şey değil. Öpücük deryası yerine akıl almaz bir soğuklukla karşılaşıyorsunuz. Belli belirsiz birkaç kelime, tereddüt, duygusuzluk ve bağlanmanın imkânsızlığı hakkında bir şeyler geveliyor. “Sorun sende değil, bende” ayrılık cümlelerinin yıldırım aşkları kadar banal olduğunu kanıtlıyor. Romantik komedi olması gereken ilişki trajediye dönüşüyor. Etrafınızdaki insanlar acıyan ve rahatsızlık duyan seyirciler olmuşlar. Sizin öteki yarınız sizi oracıkta bırakmaya ve hesabı bile ödemedi kalkmaya karar veriyor. Sevgiliniz başka yerde hayatını yaşamaya gidiyor. Bu ayrılıktan yıkılmış halde, şaşkınlık içindesiniz. Bu soğuk duş size dondurucu gelse de olası bir geri dönüş bekliyorsunuz. Ama hayır, gerçeklerle yüzleşmeniz lazım: O açıkça, geri dönüşü olmaksızın çekti gitti. Erkeğiniz sizi yalnız bırakıyor, kalbinizin çarpıntısı artık beklemekten değil üzüntüden ve anlayamamaktan kaynaklanıyor.

Saat 18.30, perişan haldesiniz. Tutku bitti ve yere çakıldınız, kalbiniz ağır ve gözleriniz yaşlı. Afallamış, kendinize yabancılaşmışsınız, son birkaç aydır kocaman bir kandırmacanın içinde yaşadığınızı hissediyorsunuz. Nasıl bu kadar çabuk fikir değiştirebildi? Bu kadar mıydı samimiyeti? Sezgilerinde haklı olmanın gururunu

yaşayacak yakınlarınızı da arayamazsınız. Artık ne yapacağınızı, ne düşüneceğinizi bilmiyorsunuz. Bir adım geri çekilmenize ve tansiyonunuzu düşürmenize yardım edecek buzlu bir votkaya ve esaslı sözlere ihtiyacınız var.

Peki Kant olsa tüm bunlara ne derdi?

Emmanuel Kant şüphesiz aşk sarhoşlukları hakkında çok şey bilmiyordu. Dürüst olmak gerekirse yaşamı böylesi hengamelere elverişli değildi. Günleri birbirinin aynıydı, yalnızca derin düşünceye ve eğitime adanmışlardı. Hiçbir hadise ya da aşkın getirdiği düzensizlik bu saf entelektüel varoluşu altüst edemezdi. Filozofun gündelik hayatı yalnızca akla ve onun kullanımına odaklanırdı. İşte biz de bu azimden ilham alarak acımızı dindirebilecek ve yok edici tutkunun hücumunu engelleyebileceğiz.

Kantçı düşünce akıl ve tutkuyu birbirine karşıt konumlandırmaktan ibaret değildir. Birine değer verip ötekini lanetlemektense filozof bizlere bunların ayrı ayrı mekanizmalar olduğunu gösterir. Bir yandan, Kant akıllı yaşanmış deneyim olarak değil, düşünce olarak tanımlar. Bu şu anlama gelir: Bir şeyi düşünebilmek için onunla karşı karşıya gelmeye, onu yaşamaya, ona dokunmaya ya da hissetmeye ihtiyacımız yoktur. Akıl bir pusuladır, analiz edebilme, geri çekilme, çıkarım yapabilme yetisidir; bilgiye erişmemize ve ölçülü biçimde hareket etmemize olanak verir. Tutku ise, hiçbir emelin, hiçbir eylemin yönetmeyi başaramadığı bir duygudur. Ruhun

idaresindedir ve aklın hiçbir yetkisi yoktur. Kant'a göre bu basit bir duygulanım değildir, ruh hastalığından aşağı kalır yanı yoktur. Ve bu tutku, aşkın yol açtığı çalkantılarla kendini gösteren ruh kangreni, beklentiden, sabırsızlıktan ve kişiyi gözümüzde büyütme kaynaklanır. Aklımız bu ateşin altında erir, gerçeklikten sıyrılarak tüm muhakeme yeteneğimizi kaybederiz.

Antropoloji kitabında Kant bir üst adıma geçer. Tutku-yu tanımlamanın ötesinde, ona teslim olarak aldığımız riskleri göz önüne serer. Tutkulu aşkın tehlikeli olduğunu kesin olarak söyler çünkü bu kaçınılmaz biçimde bizi ahlaki açıdan kınanacak hareketlerde bulunmaya yönlendirir. Fakat tutkuyla ahlaksızlığı nasıl ilişkilendirir? Bu ikisinin arasındaki bağın kurulması kolaydır. Tutku tüm düşünceleri engeller. Âşık olduğumuz zaman, bırakın ebeveynimizi ya da arkadaşlarımızı, kendi aklımızın derinliklerini bile dinleyebilecek durumda olmayız. Karşılaştırmayı, yargılamayı, ölçmeyi, seçmeyi, yüzleşmeyi, sorgulamayı artık beceremeyiz. Bu fırtınanın orta yerinde kalır, bizi sevdiğimizden ayıran dakikaları çılgınca sayar, öteki yanımızın olmadığı ve bu ateşi besleyemediği anda kırılganlaşırız. Bu alevler etrafımızı sarmıştır. İşte böylelikle ahlaki eylemleri gerçekleştirebilmek için gerekli tüm araçlardan yoksun kalırız, Kant'ın felsefesinde ahlak ilkesinin temeli kesin olarak akıldır. Ahlaklı

olmak, eylemimizi evrensel olarak nitelendirebilecek şekilde hareket etmektir. Özetle, bir şeyi gerçekleştirmeden önce kendimize eylemimizin herkes için iyi olup olmadığını sormamız gerekir. Bunun için de aklımızı ortaya koyabilme yetimiz olmalı ve yalnızca öpücüklerin ve ilanı aşkların sesleriyle atan kalbimizi dinlememeliyiz. Akıl ve ahlak bağlantılıdır, birini kaybetmek ötekinden de vazgeçmek anlamına gelir.

Ama hepsi bu kadar değil. Tutkunun boyunduruğu altında ahlaka aykırı eylemlerde bulunabilmekle kalmaz, aynı zamanda özgürlüğümüzü de kısıtlarız. Akıl yürütme ve geriye çekilme yetimiz olmadığına, bizim için iyi olanın ne olduğunu unuturuz. Bize iyi gelip gelmediğini sorgulama olanağımız bile olmadan kendimizi birine bağlanmış buluruz. Tutku bizi, üzerinde hiç söz sahibi olmadığımız, bizim dışımızdaki bir şeye köle eder. Kant, sabit olmayan bir temel üzerine inşa edilmiş bir duygunun bizimle oynamasına izin verdiğimizi anlatır; bir kere arzu tatmin edildiğinde, ilişki kurulduğunda, tutku sönümlenir ve kendimizi bir kafede tek başımıza ağlar halde bulma riskini göze almış oluruz. Tutku, baş dönmesine, benliğin ötekinin içinde kaybına yol açar, aklımızla aramıza koyduğumuz bu mesafe filozof açısından tahayyül edilemezdir.

Bununla birlikte, Kant bizi tutkuyla ilişiği kesmemiz konusunda harekete geçirse de sonsuz bekârlıkta ona katılmaya teşvik etmez. Aksine, tutkuyla aşkı birbirinden ayırarak bize şahane bir teselli verir. Nasıl ki tutku yanlış, hastalıklı ve geiciyse, gerçek aşkta, yani mantıklı ve sürdürülebilir bir ilişkide, çekinilecek bir şey yoktur. Seven kişi öngörölü kalabilir ve hissiyatını bir yanılşamadansa kendi iradesine dayandırabilir. Yaşantı daha az inişli çıkışlı fakat daha sağlam olur. İkisini karıştırıp acı çekmemek için aşktan vazgeçmek, aklın ve kalbin uzlaşmasının mucizesinden kendini mahrum etmektir. Dolaısıyla, tutku tarafından itilip kakılan bayağı bir kukla olacağınıza, gözyaşlarınızı silin, muhakeme yeteneğinizi yeniden keşfedin ve sinema klişelerinizi bir yere bırakın. Tutkunun baş döndürmelerindense aşk arayışını tercih edin, bu yolculuk daha güzel, daha sürdürülebilir ve bir buzlu votkadan çok daha etkili olacaktır.

BİRKAÇ SATIRDA KANT:

(1724-1804)

1724 yılında Königsberg’de doğan Immanuel Kant on bir kardeşin dördüncüsüydü. Mütevazı ve oldukça sofu bir ortamda büyüdü, doğduğu yerden hiçbir zaman ayrılmadı. 1740 yılında üniversitedeyken Newton fiziğiyle ilgilendi ve bilimin apriori, yani deney yapmaksızın yapılabilme olanağını heyecanla keşfetti. Alman aydınlanmacılarının yadsınamaz bir figürü olup, fakültede ders veren ilk filozoflardandı. Her günü birbirinin aynı çalışma planına sahip olmasıyla ünlü filozofun ne bir aile hayatı ne de duygusal bir ilişkisi oldu. Çok sayıda ders verdi ve kalan zamanını ahlakı, estetiği ve politikayı sorguladığı felsefi çalışmalarına adadı. En ünlü eseri olan, 1781 yılında yayımlanan, *Saf Aklın Eleştirisi*’ni on bir yılda tamamladı, bu çalışması metafiziğin niçin hakiki bir bilgi oluşturmadığını açıklıyordu. 1804 yılında, doğduğu kentte öldü, söylediği son söz, “İşte bu iyi,” oldu. Felsefe için bugün hâlâ çok önemlidir.

KRİZLE MÜCADELE KİTABI: PRAGMATİK AÇIDAN ANTROPOLOJİ

Şüphesiz Kant'ın en meşhur eseri olmayan bu kitap 1798 yılında yayımlanan bir dizi dersten oluşur, bunlarda antropolojiden matematiğe ve hatta fiziğe kadar çeşitli alanları masaya yatırır. Filozof, insanı tüm boyutlarıyla inceler, aşk da bunlara dahildir.

YETİŞ FELSEFE!

- Tutku bütün akıl yürütme yeteneklerimizi kaybettirir. Bizi kırılganlaştırır çünkü artık düşünmeyi beceremeyiz.
- Tutku bizi ahlaktan ve özgürlükten mahrum eder. Aklımız artık kendini onamayı başaramaz, kendimizi düşünmeksizin yalnızca ötekini düşünürüz.
- Aşkı ve tutkuyu birbirinden ayırmak gerekir. Tutku bizi acıya götürür, aşk ise daha sağlam ve sürdürülebilirdir. Temeli kendi benliğimiz olan akla dayanır.

Bergson girişimci oluyor

Kendini yaratma süreci olarak çalışmak

İşte oldu, sonunda yaptınız. Eylülün bu cumasında, ötekiler uslu uslu hafta sonu iznine çekilip koşullu bir özgürlüğün tadını çıkarırken siz cesur bir adım atıp yaka kartınızı teslim ettiniz. Güvenlik kamera kayıtları festivalinde tüm ödülleri toplayacak dramatik bir hareketle maaşlı çalışan olarak geçirdiğiniz on iki yılın şahidi olan, her kapıyı açan kartınızı bıraktınız. Fotokopi kredilerinizin kaldığını bile düşünmeden o plastik dik-dörtgeni girişteki karşılama masasına attınız. Özgür hissediyordunuz. Baskılar aklınızı kaçtırmadan ve sizi akıl sağlığınıza etmeden şirketten istifa etmeyi başardınız. Sabahın 8.15'indeki kısa bilgilendirme toplantıları yoktu artık. Düşünmeyi kolaylaştıran PowerPoint sunumları tuzla buz oldular. Masanın altına saklanmış telefon ve gizlice yenilenen Facebook bildirimleriniz bitti. Bir daha

asla kahve makinesinin başında boş laflara, yemekhanenin çok pişmiş makarnalarına maruz kalmayacaktınız. Yegâne amacınız olan daha iyi bir yaşam isteğinizle harekete geçip işinizi bırakmanın paha biçilemez ayrıcalığını yaşıyordunuz. Kendi kendinizin patronu olacak ve gelecek kartvizitlerinizi ruhunuzun zenginliğinin simgesi yapacaktınız.

Bu karar tam bir kurtuluştı. Aydınlığın ve özgürlüğün tadıydı. Bu isimsiz mekânda kalan son eşyalarınızı toplarken iş arkadaşlarınıza şefkatle ve neredeyse empatiyle baktınız. Çalışan hayatı, nasıl da eski modaydı. Bundan böyle pazartesten itibaren başlayacak istediğini-giy-cumaları, co-working mekânlarda paylaşılacak organik granolalar, tüm hafta sürecektir hafta sonları ve nerede ve ne zaman isterseniz çalışabilecek olmanın müthiş olanağı karşınızdıydı. Girişimci hayatı: Hiçbir şeye ihtiyaç yoktu, yalnız 4G internet bağlantısı size yeterdi. Kolinizi hazırladınız, asıl kişiliğinizi iş hayatınızla birleştirebilmenin mutluluğu içindeydiniz. Akşamlarınızı beyin fırtınası yaparak ve sürekli bir coşkunluk hissederek geçirecek olma fikri sizi heyecanlandırıyordu. Salonunuzu zekânın ve başarı hikâyesinin limanı yapmaya kararlıydınız, tabii korkunç taşınma kutularını da hemen atıverdiniz. Eylemlerinizi uzun zamandır aradığınız bir anlamı kuşandılar. Kaderinizin ve hare-

ketlerinizin stratejik yöneliminin efendisi olduğunuzu hissediyordunuz. Ebeveyniniz, endişelerine rağmen sizi tebrik ediyor, arkadaşlarınız sizi kıskanıyor, gönlünü çeldiklerinizse hükümdar ruhunuza tapıyordu. İlk zamanlar, güvenin verdiği bu gazla öyle dolmuştunuz ki kot ceketinizin altından resmen kanatlarınız çıkıyordu. İnternet sitenizin renklerini iyileştirmek en büyük hobiniz olmuştu ve yaratıcılığınız artık tozlu iş akışı çizelgelerinde harcanmayacaktı. Her karşılaşmanızda girişimciliğe methiyeler düzüyordunuz.

Rüya gibi geçen yalnızca altı ayın sonunda, kanepenizin karizmasından ortalığa siz ve sizin yeni çalışma koşullarınızın tuhaf delilikleri yayılmaya başladı. E-postalarınızı çılgın gibi kontrol ediyordunuz, neredeyse takıntılı bir biçimde. Hatta akşam yemeğinin tam ortasında bile, sol gözünüzün ucuyla telefonunuza bakıyordunuz ve eliniz müşterinizden gelebilecek en ufak bir mesajın üzerine atılmaya hazır duruyordu. Çevik ve örnek biri olmak istiyordunuz, şaşkınlıkla fark ediyordunuz ki kendi kendinize uyguladığınız baskı iş yerindeki bir üstünüzün uyguladığından çok daha beterd. Markanızın imajı için endişelenerek, sosyal medyada sizin ürünlerinizden bahseden yorumların tamamını bizzat cevaplıyordunuz. Geceleriniz Instagram'ın kollarının arasında, koyunlar yerine aldığınız beğeni'leri sayarak geçiyordu.

Sürekli savunma evresine girmiştiniz. Gözlerinizi hafiften kızarmış bulan yakınlarınıza, kanınızda dolaşan adrenalini bahane ediyordunuz. Eskiden huzurlu olan pazar sabahlarınız artık yurtdışındaki tedarikçilerle yapılan tele-konferanslara ayrılmıştı. Finansal pazar kanunlarından bahsettiklerinde siz nostaljiye dalar, “pazar” teriminin özenle seçilmiş lahana ve havuçların krallığından başka şey ifade etmediği zamanlara dönerdiniz. Hâlâ rahat bir giyimin konforuyla övünüyor olsanız da gerçek aslında şuydu; giyinecek ya da bunu düşünecek bir dakikanız bile yoktu.

Yaşamınız 24 saatte 24 saatlik bir çalışma kontratına dönmüştü, şans ve talihsizliklerle ilgili özel bir madde de ekliydi. Yükselişinizin ve yükümlülüğünüzün rüzgârına kapılmışken, tatil günleri muhasebe yapmayı, bir iki kuruş yatırınsınlar diye hayat sigortanızla uğraşmayı ve başınız yastıkta şirket tüzüğü üzerine konuşmayı normal bulur olmuştunuz. İşlere boğulmak sürekli bir hale dönmüştü. Karşı komşunuza tatilin, hırsı olmayan aylak insanlar için olduğunu açıkladığınız sırada sorunun ciddiyetini ve acilen sakinleşmeniz gerektiğini fark ettiniz. Karizmatik ve rahat bir girişimciden her şeyi kontrol etmek isteyen saplantılı bir zombiye dönmüştünüz. Artık davranışlarınızın sorumluluğunu alacak bir patronunuz da yoktu. Yaratmak güzeldi ama artık bura-

nıza kadar gelmişti. İşte şimdi yorgunluktan tükenmiş halde yemekhanedeki spagetti bolonezleri, takım elbise-li toplantıları ve sabit çalışma saatlerini düşünüyorsunuz. Zaman geçiyor ve siz işlerin altında eziliyorsunuz. Size bağımsızlığın avantajları hakkında hızlıca ikna edici bir brifing vermeli, yoksa kartvizitinizi yakıp soluğu iş bulma kurumunda alacaksınız.

Peki Bergson olsa tüm bunlara ne derdi?

Henri Bergson kuşkusuz casual day'lere ayak uyduramayacak kadar ciddi biriydi. Buna karşın, tıpkı eşinin kuzeni olan Marcel Proust gibi onun da uzmanlık alanı zamandı. Çünkü bu noktada hesaba katmadığınız ilk şey zamandır. Bir yandan yalnızca kendinize borçlu olduğunuz başarınızı keyifle seyrederken, kıvılcımı yeniden elde etmeniz için zamana, sabra ve düşünmeye ihtiyacınız vardır. Başarınız karşısında hissettiğiniz bu güven kaybı yalnızca bir görüş kaybıyla açıklanabilir. Yorgunluktan bitap düştüyseniz bu yalnızca iş yükünden değildir, gündelik görevlerle boğulmuş halde, hızınızla parçalara ayrılmış olmanızdandır. Galibiyet şerefinden çok uzaktasınızdır. Panik yapmayın, Bergson size, başlangıçların büyük heyecanını hatırlamanızda yardımcı olacaktır.

Yardımları, çaba meselesi üzerine düşünmekle başlar. Hepimizin başarılı olmak için geçmesi gereken bir evre. Çıraqları ustaya, genç oyuncularını başrole dönüştüren o çok önemli etap. Açıklama, tekrarlama, destekleme, bekleme çabası. Ama özellikle de bizi tüm engelleri aşmaya iten çabalar. Bergson, buradaki çalışmanın acı verici ve yıpratıcı olduğunu açık açık söyleyerek içimize su ser-

per. Bununla birlikte, bu olumsuz olgu üzerinde durmaktansa, tam da bunun sayesinde çalışmanın sonsuz biçimde değerli olduğunu ekler. Başarıdan, iltifatlardan ya da övgü dolu yorumların sayısından çok daha değerlidir. Ve bu kadar değerli olmasının nedeni çalışma sayesinde kendimizi aşmamız, ulaşılmaz sandığımız yere gidebilmemiz, varlığından haberdar olmadığımız becerilerimizi keşfetmemizdir. Fakat bu üstünlük; engeller, öngörülemeyenler ya da güçlükler olmadan mümkün değildir. Konfor alanından çıkmak, çalışma alanınız ne olursa olsun, canımızı sıkan şeyleri görmezden gelmek, kurulu bir düzene karşı gelmek ve hatta toplumsal olarak daha farklı bir yerde konumlanan bir mesleğin hayalini kurmak değil, kendi gücümüzü kanıtlayabilmek, o iş üzerinde, aksiliklere rağmen yoğunlaşmayı kesmeden kesin bir kararlılığı koruyabilmektir. Ve bu da bir iki fırtınaya göğüs gerebilmek ve klavye başında sabahlamayı göze almaktır. Tatil eksikliği sizde hafif bir hayal kırıklığı yaratmış olsa da önünde sonunda hissedeceğiniz, galip gelmiş olmanın mutluluğudur, bu da hayatınızı yoluna koyduğunuzun kanıtıdır.

Fakat Bergson yalnızca girişimcilere özel bir düşünür değildir çünkü bizi engellerin güzelliğini algılamaya ve zilyonuncu idari raporu yazmakta zorlanırken karamsarlığa düşmemeye teşvik eder. Bunun sebebi, kendi

aba tanımını, yaratımın müthiş bir övgüsüyle sonlandırmasıdır. Patronunuzun karşılaşacağı güçlükleri ortadan kaldırmak kendi geminizin kaptanı olmaktan daha kolaydır. Gerçekte, sevinç önünde sonunda her şeye galip geliyorsa bu yalnızca acı ektiğimizden ya da zorlukların üstesinden geldiğimizden değildir. Aynı zamanda, bir şeyi yaratmak amacıyla çalışmış olmaktan derin gurur duymamızdandır, tıpkı resim çizen bir ressam, çocukları dünyaya getiren bir anne, yeni bir kavram keşfeden bir bilgin gibi. İşlerini geliştiren bir girişimci, kazandığı para ya da eriştiği saygıya kıyasla sevinçli değildir. Zenginlik ve saygınlık elbette ki alınan tatmine fazlasıyla dahildir fakat bu noktada ağır basan, bir şirket kurmuş olmanın sarhoşluğudur, bir şeyi yaratarak hayata getirmiş olmaktır. Bergson'a göre gündelik hayatımızın varlığının sebebi, yaratmakta yani var olmamış bir şeyi var etmekte yatar.

alışarak, kendi kişiliğimizi geliştirir, gayretimizi gösterir, galip geliriz ve sonunda, bir toplum yaratmaktan da öte, kendimizi yaratırız çünkü kendi kişiliğimizi oluşturmuş oluruz. alışmak ve dahası kendi işini kurmak, kendini kendi başına ama yalnız kendi başına yaratma sürecine girişmektir. Dolayısıyla ne önemi var günde on altı saat çalışmanın, gözaltı morluklarının, maaşsızlığın, tatilsizliğin, başarısızlıkların ve yenilgile-

rin, siz başka birine dönüşmektesiniz, bu değişime zaman tanıyın ve bir dahaki sefer canınız spagetti bolonez çektiğinde, kendi mutfağınızda hazırlamak için kollarınızı sıvayın. Sizin kendi ellerinizle yaptığınız her zaman yemekhanedekinden çok daha iyi olacaktır.

BİRKAÇ SATIRDA BERGSON:

(1859-1941)

1859 yılında Paris'te, Polonyalı Yahudi bir aileye doğan Henri Bergson, İngilizce üzerine müthiş hakimiyet edindiği Londra ve parlak çalışmalar gerçekleştirip matematik yarışmasında birincilik ödülünü kazandığı Paris şehirleri arasında büyüdü. Fakat sayılara gömülme için sosyal bilimlere fazlasıyla tutkuluydu, Émile Durkheim ve Jean Jaures'le aynı zamanda École normale supérieure'e girdi. Felsefe diploması aldı ve Anger'de, Clermont-Ferrand'da ve Paris'teki Henri-IV liselerinde öğretmenlik yaptı. Çift dil bilmesi sayesinde sonraları kendisinin tanınmasını sağlayan Amerikalı filozof William James ile arkadaş oldu. En çok odaklandığı meseleler süre ve bilinçten ayrı tuttuğu sezginin önemi idi. Yaşam gücüne değer vermeye çalışıyordu. Ahlaki ve Siyasi Bilimler Akademisi'ne seçilmesi felsefe tarihine gireceğinin işaretiydi. Eserleri dünya çapında başarı elde etti.

KRİZLE MÜCADELE KİTABI: RUHSAL ENERJİ. DENEME VE KONFERANS

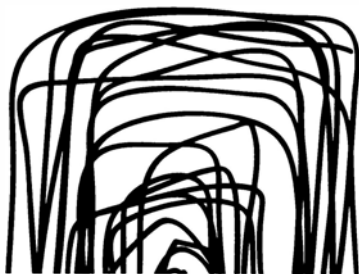
Farklı konferanslardan oluşan, 1919 yılında yayımlanan metinlerin tamamı Bergson'un çalışma tarzını anlamamıza olanak sağlar. Bilimsel verileri, felsefeden harekete, yaratıma ve yaşama dönük bir alan yaratma arzusuyla harmanlar.

YETİŞ FELSEFE!

Çaba zahmetlidir fakat mutluluğa erişmemizi sağlar, onun sayesinde kendimizi aşarız.

- Yaratım hayatın varlık amacıdır. Her çabanın gerekçesi yaratımdır.
- Çalışarak kendi kendimizi yaratırız, kendimizi keşfederiz ve böylelikle kendi mutluluğumuza erişiriz.

Wittgenstein

Wittgenstein, eşimin ailesi ve ben

Kültür ve çeşitlilik

Eşinizin ailesiyle tanışmadan önce dahi onları sevmeye hazırdınız. Kayınbaba ve kayınvalideyle çatışmalar size öylesine basmakalıp, öylesine klişe görünürdü ki sizin başınıza gelebileceğini asla düşünmezsiniz. Sevdiğinizle son derece mutluydunuz ve bu da onun hayatının her alanına değer vermeniz için yeterliydi. Dolayısıyla tüm sülalesinin katılacağı ve ebeveynlerinin evinde ve-rilecek olan yemeğe gelmenizi teklif ettiğinde sevinmiş-tiniz. Sıcacık anlar yaşayacağınızdan emindiniz ve bu adımın ilişkinizin inşası açısından önemli olduğu kadar gerekli de olduğuna inanmıştınız.

Meşhur yemekten önceki günlerde arkadaşınızın tavsiyelerine rağmen bütünüyle sakindiniz. Arkadaşınız

ikisi de birbirinden değerli bu iki dünyanın karşılaşmasının gerginliğini taşıyıp, uyum sürecinizi hızlandırmak amacıyla takınmanız gereken tavırlar üzerine size tavsiyeler vermeyi kesmiyordu. Sizse bunları gerçekten dinlemeden rahatça kulak arkası ediyordunuz. Kendinizden gayet emindiniz. İlk gençliğinizden beri stratejik zekânızdan, eğitiminizin, çekiciliğinizin ve başkalarına duyduğunuz ilginin zarif karışımından övgüyle söz edilirdi. Dolayısıyla, yakınlarınız olacak insanlarla tanışmak için büyük hazırlıklara gerek yoktu, hiçbir stres gününüzü mahvedemezdi. Böylelikle yazın bir pazar gününde açık yüreklilik ve gözle görülür bir coşkuyla girdiniz aile evinin kapısından içeri, öteki yarınızın çocukluk fotoğraflarını sevmeye ve lise yıllarına ait binlerce anıyı paylaşmaya sabırsızlanıyordunuz.

Fakat eşikten adımınızı atar atmaz, ilk hatanızla dikkatleri üzerinize çekiyorsunuz, olimpiyat oyunlarındaki son dakika deparlarının faydasını hatırlamadan edemiyorsunuz. En son siz gelmişsiniz. Gelirken, görümcenizin çocuğunda yakın zamanda dehşet verici bir polen alerjisi çıktığını bilmeden, gösterişli bir buket çiçek satın almışsınız. Partneriniz hayal kırıklığıyla size bakıyor ve sizi “daha önce uyardığını” söylüyor. Yaptığınız gaf telafi edilemez olduğundan özürler sıralıyorsunuz, utançtan ortadan kaybolsun diye tüm buketi yemeye hazırsı-

nız. Neyse ki kayınvalideniz çiçeği çöpe atmakta gecikmiyor, böylece geç kalmış olmanız da arada kaynıyor. Altüst olmuş halde masaya yöneliyorsunuz, yemeğin bu hatayı sileceğini umuyorsunuz. Kayınbiraderinize özel hazırlandığını hesaba katmadan onun yerine oturuyorsunuz, çocukluğundan beri oturduğu, her zaman ona ayrılan sandalyeye. Tabii ki onlara has oturma düzenini bilmeniz gerekmiyor ama bu ailenin geri kalanı için öylesine bariz ki kızgınlıklarını gizleme gereği duymuyorlar: “Yok artık, ne yapıyorsun? ONUN sandalyesi olduğunu gayet iyi biliyorsun!” Bu hatanızla donakalıp hareket etmeye cesaret edemiyorsunuz. Tek bir kelimesini bile anlamadığınız konuşmaları dinlemeyi tercih ediyorsunuz. Birden, nişanlınız hevesli bir ilgiyle bu zamana kadar sizin yanınızda isminden hiç bahsetmediği insanlar hakkında sorular sormaya koyuluyor, birinin bebeği olmasına, ötekinin işe girmesine, berikinin tatiline seviniyor. Evin âdetlerini bilmiyor, kendinizi rahatsız hissediyorsunuz. Büyükannenin tuhaf hareketlerini nasıl yorumlayacağınızı bilmiyorsunuz. Felç mi geçirdiğini yoksa yalnızca bir parça daha kuzu budu mu istediğini tespit etmeyi beceremiyorsunuz. Yeni bir evrenin içine dalmışsınız, gözlerinizin önünde bir kıta ortaya çıkıyor. Çevrenizdeki her şey esrarengizleşiyor. Tamamen bihaber olduğunuz konular hakkındaki ko-

nuşmalarda kimse altyazı ekleme zahmetinde bulunmuyor. Misafirler arasında eskiler, anılar, şakalar havada uçuşuyor ve bunlar size hiçbir şey ifade etmiyor. Her şey çok hızlı geliyor. Aynı dili konuşmuyorsunuz. Sevgiliniz size uzak davranıyor, neredeyse kendinizi bir köşeye atılmış hissettiriyor. Bahsedilen her olay kendinizi orta yerinde kaçak bir yolcu gibi hissettiğiniz başka bir hayata ait.

Fakat bilinmeyen bu topraklarda daha hassas bir noktayla karşılaşıyorsunuz; kültür farklılıklarınızla yüz yüze geliyorsunuz. Bu kültürel ayrım hazırlıklı olmadığınız bir uysallık gerektiriyor. Tatlı servisi sırasında, kayınbabanızın sizinkiyle taban tabana zıt politik görüşlerini dinlerken dudaklarınızı ısırmaktan başka çareniz olmuyor. Pastanın size düşen kısmının tadına bakarken, mükemmel finansal yatırımlarından ve çok sayıdaki kazançlarından konuşan küçük kuzenin benmerkezciliği ve görgüsüzlüğü ile dolup taşıyor, boğulacak gibi oluyorsunuz. Kapı önünde, siz geçirdiğiniz saatlerin etkisiyle yıkılmış haldeyken, kayınvalideniz soğuk bir biçimde elinizi sıkıyor, oysa ki siz yanağınızı uzatmıştınız. Bu, aileye girmedeki başarısızlığınızı tasdikliyor. Çok sevdiği oğluna uzun uzun sarılırken birkaç kelime çıkıyor ağzından, duyulur bir sesle, şu hayatta yalnızca tek ve biricik yuvamız olduğunu, onun da çocukluktaki

yuvamız olduğunu hatırlatıyor. Nihayet belki de buna kendinizi hazırlamalýdınız.

Artık evinize döndünüz. Sizinkiyle hiçbir ortak noktası olmayan ve size uzlaşmaz gibi görünen bu kültür tarafından ezilmiş hissediyorsunuz. Kendinize güveniniz yerini derin bir yenilgiye bıraktı ve buna benzer yemeklere önünüzdeki altmış sene boyunca maruz kalma fikriyle dehşete düştünüz. Ailesi eski fotoğraf albümlerini size göstermekle yetinseydi nasıl da güzel olurdu, şimdiyse henüz evli bile değilken nişanlıınızdan boşanmakla ya da onu dünyanın öbür ucunda yaşamak üzere kaçırmak arasında tereddüt ediyorsunuz. Bir iletişim ve uyum sağlama biçimi bulmak şart oldu.

Peki Wittgenstein olsa tüm bunlara ne derdi?

Ludwig Wittgenstein'ın dil felsefesindeki uzmanlığının dışında ayırıcı özelliklerinden bir tanesi, bambaşka ülkelerde, kültürel açıdan oldukça eklektik ortamlarda yetişmiş olmasıdır, dolayısıyla etrafındaki konuşmaları tam anlamıyla anlayamama hissi onun için şüphesiz oldukça tanıdık bir şeydir. Bu göçebelik hissiyatının, bu büyük kültürel ayrımların bizi sessizliğe, pot kırmaya sevk edip, takınmamız gereken doğru tavırdan uzaklaştırmaları ya da bazen bizi kaçmaya teşvik etmeleri en önemli eserlerinden birinin de konusu olacaktır. Fakat Wittgenstein içimizi karartmak yerine, kültürlerin uzlaşmaz karakteri üzerinde ısrarla durarak bize âdeta çok yararlı bir kullanma kılavuzu verir ve ileride gerçekleşecek uyumumuzun anahtarlarını sunar.

Avusturyalı filozof, *Felsefi Soruşturmalar* isimli kitabında kültür ve dil arasında ilişki kurar. Kendimizi bir yerde kaybolmuş hissediyorsak, bir kültürün içindeki anlamı bulmayı beceremiyorsak bu kesinlikle, kelimeleleri ve çevremizdeki insanların hareketlerini kavramıyor olmamızdandır. Çünkü Wittgenstein'a göre, bir kültürü ötekinden ayıran şey yalnızca zanaat ya da gelenekler değil, her şeyden önce tarihe ve alışkanlıklara bağlı ola-

rak gelişmiş dildir, hem sözel dil hem vücut dili. Gerçekten de her kültürel çevre kendi özgünlükleri ve kuralları olan farklı bir dil kullanır. Wittgenstein'a göre kültür, yalnızca coğrafi olarak sınırlandırılmış bir ülkeyi ifade etmeyip, bir "yaşam biçimi" anlamına gelir. Bu ifade onun için vazgeçilmez bir kavrama dönüşür. Yaşam biçimini, kendine has bir kurulumu olan, oldukça belirli kodlara cevap veren insani bir yapı olarak tanımlar. Bu noktadan bakıldığında aile, başka yerde eşi olmayan bir yaşam biçimidir. Ve tüm varlığımız her birinin içinde günden güne geliştiğimiz, çok sayıda yaşam biçiminden meydana gelir, her seferinde dillerini yeniden öğrenmemiz gerekir yoksa bir köşede kalma, uyum sağlayamama ya da kuzu budu istemekle felç geçirmek arasındaki farkı anlayamama riskiyle baş başa kalırız. Dili, yaşam biçiminin dışında düşünemeyiz. Yaşam biçimi değişirse, ona eşlik eden dil de değişir. Kelimelerin ve hareketlerin ifade ettikleri, içinde bulunduğumuz yaşam biçiminde aynı değildir. Örneğin metroda istediğiniz yere oturabilirken aynısını sizin gelişinizden çok önce herkesin yeri belirlenmiş olan bir ailede yapamazsınız.

Müstakbel eşinizin ailesiyle tanışmak yeni bir yaşam biçiminin sınırlarına girmektir. Mükemmel bir şekilde eğitilmiş olabilirsiniz ama bu, sizin aileniz değildir, dolayısıyla iç işleyişini bilemezsiniz. Bu yeni katıldığınız

bir arkadaş grubu ya da yeni bir iş yerinde de aynıdır. Wittgenstein, bilmediğiniz bir kültürü keşfetme sırasındaki gerekli öğrenme sürecini anlatmak için “dil oyunu”ndan bahseder. Tıpkı yeni başladığımız bir oyundaki gibi, oyuna katılmadan önce kuralları öğrenmek gerekir. Bu her zaman kolay olmaz ve kurallar alışılmamış olabilir. Bunu idare etmenin yolu, dil oyununun gerektirdiği hazırlığı yapmaktan geçer, insanlar arasındaki ilişkiler hakkında bilgiye ve aynı zamanda özel birtakım detaylara hâkim olunmalıdır, tıpkı kayınpederinizin sizinle aynı politik noktada durmaması ya da bir buket çiçeğin felakete sebep olabileceği gibi. Özetle, merakınızı göstermelisiniz. Bu da zaman ve dikkat gerektirir. Her şeyden önce kendindekinden başka bir iç işleyişi kabul etmeyi, susmayı ve gözlemlemeyi bilmeyi gerektirir. Her insan grubu ötekilerden farklı bir dil oyununa sahiptir ve uyum sağlayabilmek, nihayetinde gönül rahatlığıyla kazanabilmek için oyunun kurallarını sabırla öğrenmek yeterlidir. Aynı dili konuşur ve kurallara uyarsanız göreceksiniz ki eşinizin ailesi, oğullarıyla oynamanıza izin verir hale gelecek.

BİRKAÇ SATIRDA WİTTGENSTEIN:

(1889-1951)

1889 yılında Viyana'da doğan Ludwig Wittgenstein sekiz çocuklu sanayici zengin bir ailenin en küçüğüydü. Brahms ya da Mahler gibi oldukça değerli müzisyen ya da sanat destekçileriyle çevrili olan ebeveynleri onu genç yaşta çeşitli kültürel disiplinlere yönlendirdi. 1906 yılında Wittgenstein Manchester'da mühendislik eğitime başladı, daha sonra matematiğe yöneldi. Ardından Cambridge'de filozof Bertrand Russell'la birlikte okudu. Yolculuk etmeyi hiç bırakmadı, İzlanda'dan kulübe yaptırdığı Norveç'e gitti. Düşüncesinin akademiden uzakta daha iyi gelişeceğine ikna olmuştu, matematiğin mantığının temelleri üzerine olan eserini bu kulübede yazdı. Birinci Dünya Savaşı sırasında Rus cephesinde savaşa girdi, en ünlü felsefe kitabı olan, dilin ve felsefenin sınırlarını tanımlamaya çalıştığı *Tractatuslogico-philosophicus*'u böyle bir savaşın ortasında yazdı. Bir süreliğine İtalyanlar tarafından esir alındı, el yazmalarını Russell'a yollamayı başardı, o da 1922 yılında yayımlanmasını sağladı. Bu eserin ortaya konabilecek tüm felsefi sorunlara kesin biçimde çözüm bulduğunu düşünen Wittgenstein, yeni bir uğraş aradı. Öğretmen, bahçıvan yardımcısı ve mimar oldu, kız kardeşi için ev tasarladı. Viyana Çevresi

filozofları ve sorgulamalarıyla tekrardan felsefeye döndü. Nihayetinde 1939 yılında Cambridge’de iş buldu. Analitik felsefe açısından önemi, anlam üzerine sorgulamaları ve geleneklere karşı duran yaşamı onu, 20. yüzyıl felsefesinin önemli bir figürü yapar.

KRİZLE MÜCADELE KİTABI: FELSEFİ SORGULAMALAR

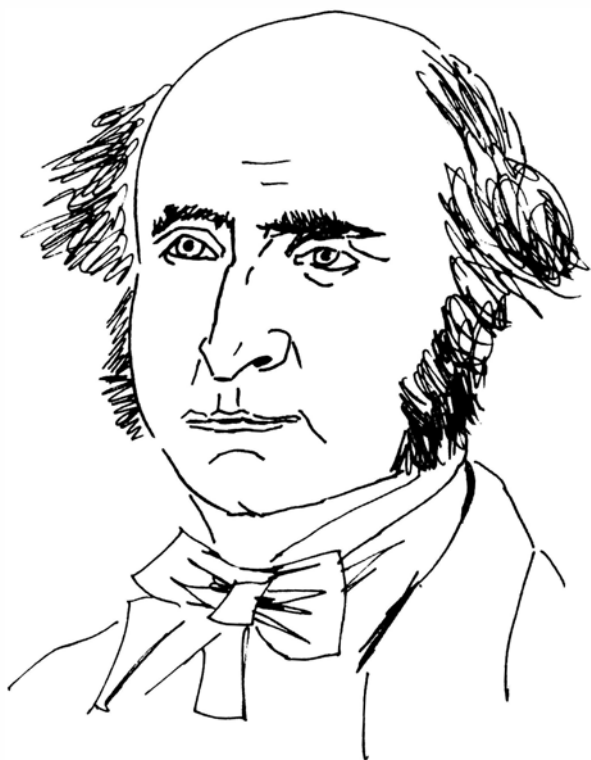
Ölümünden sonra 1953 yılında yayımlanan bu metinlerde, tıpkı *Tractatus-logicophilosophicus*'taki gibi dil ve dil algısı üzerine sorular sorulur. Wittgenstein, okuru kendi fikirleriyle ilişkilendirmek için çok sayıda düşünce deneyi kullanır.

YETİŞ FELSEFE!

- Kültür, her şeyden önce kendi özgünlükleriyle bir dilin kullanımıdır.
- Kültür bir ülkeyle sınırlı değildir. Her insan grubu kendilerine has bir dil kullandıkları farklı bir kültüre sahiptir.
- Bir gruba uyum sağlamak, bu ister kelimeler ister hareketler olsun grubun kullandığı özel dili öğrenmeyi gerektirir.

Ne gerek vardı hediyeye, Mill

Buz gibi kırılgan doğruluğun üzerinde yürümek

Oldum olası doğum günlerini çok severdiniz, söylemeden olmaz, özellikle de kendinizinkini. Kutlamanın tam ortasında olma hissini, yalnızca sizi mutlu etmek için düzenlenen o günün coşkusuna kapılıp gitmeyi, bütün arkadaşlarınızın çevrenizde toplanmasının ayrıcalığını severdiniz. O mühim gün geçer geçmez, bir sonraki seferi düşünmek sizi mutlu ederdi, on bir ay boyunca sabırsızlanırdınız. Fakat ilginizi en çok çeken ve heyecanınızı körükleyen şey tabii ki hediyelerdi. Bu aslında maddeye önem veren biri olduğunuzdan değildi, hediyeler insanların size verdiği önemi temsil ettiği içindi. Her pakette, olabilecek en güzel eşya formunu almış bir sevgi sözcüğünün saklandığı hissine kapılırdınız ve tüm bunlar da sizi mutlu etmek için yapıldı.

İşte böyle çocuksu tınılarla dolu bir mutluluk içinde, yeni baharınızı kutlayarak gitmiştiniz bu akşam yemeğine. Geleneksel olarak hediyelerin açılma seremonisi tatlı kısmına denk getirilir ki biraz daha sabırsızlıktan çatlayın. İlk açtığınız hediyeler çok hoşunuza gidiyor. Her biri hayatınızın bir yönünü yansıtıyor, bu kadar özenle seçilmiş olmaları sizi duygulandırıyor. Heyecanınızı göstermek için herhangi bir çabaya ihtiyaç duymuyorsunuz. Böyle bir coşkuyla açıyorsunuz sonraki paketi. En yakın arkadaşınızın, her zaman en büyük sırlarınızı paylaştığınız arkadaşınızın hediyesi. Elinizi torbaya götürürken ışıltılı bir gülümseme belirliyor yüzünüzde, çok mutlu olacağınızdan eminsiniz. Fakat gözlerinizin önünde içinden bir kazak çıkınca şaşakalıyorsunuz. Afallamış haldesiniz. Yüzünüz kaskatı kesiliyor. Açık açık söylemek gerekirse, dandik bir hediye aldınız. Yalnızca dandik değil, gerçekten çok dandik. Ancak şaka amaçlı filan verilebilecek bir şey. Cırtlak renkli, biçimsiz kesimli, kaşındıran kumaştan. Ne oldu böyle? Masadakilere bakıyorsunuz, suratınızın ortasında donmuş bir sırıtış, o banal kalıptan başka şey söyleyemiyorsunuz: “Ne gerek vardı...” Cümleyi şöyle bitirmek istiyorsunuz: “böyle bir hediyeye.” En kötüsü, arkadaşınız hiç de şaşırma benzemiyor. Aksine, nefes nefese bunu seçmek için ne kadar zaman harcadığını, bu kazağın ne denli

size uygun olduğunu, yumuşaklığı ve orijinalliği nasıl da ahenk içinde harmanladığını falan anlatıyor. Afallamış haldesiniz. En son böylesine hayal kırıklığını yedi yaşında, aileniz Noel hediye listenizde hata yaptığında yaşamıştınız. Arkadaşınız sizi bu kadar mı az tanıyor? Kendinizi neredeyse ihanete uğramış hissediyorsunuz. Beklediğiniz sembolik anlamlar havaya karıştı. Hediyeler sevgi sözcüklerini temsil ediyorsa bu, hakarete daha yakın. Öfkeden ağlamakla bu dehşet şeyi yakmak için pastanın mumlarını kullanmak arasında gidip geliyorsunuz. Bu hediye korkunç. Tam o anda gözlerinizin tam içine bakıp size soruyor: “E, hoşuna gitti mi?”

O noktada neşeniz kaçıyor, kutlamanın kraliçesi olmanın verdiği keyifle yerinizde duramamalarınız bitiyor, korkunç bir ikilemin içine çekiliyorsunuz. Bir tarafta, yalan söylemek ve size yer bezini andıran, sizinle dalga geçiliyormuş hissi yaratan hediyeğin çok hoşunuza gittiğini söylemek var. Öteki tarafta, dürüst olmak, doğruyu söylemek ve arkadaşınızı kırmayı göze almak, derin bir üzüntü vermek ve üstüne üstlük bir de hiçbir şeyden memnun olmayan bir şımarık olarak yaftalanmak var. Saniyeler geçiyor ve gülüşünüz anbean inandırıcılığını kaybediyor. Masanın baskısına boyun eğerek haykırıyorsunuz: “Bayıldım! Ne gerek vardı!” Sonra da ikna etmeye çalışıyorsunuz, hediyeğin tam isabet

olduğuna yemin ederek: “Ah, bu olağanüstü şeyi uzun zaman bırakamayacağım, tam benlik!” Eğlence kaldığı yerden devam ediyor, herkes sizin şerefimize kadeh tokuşturuyor ama kafanızın içinde yalnızca az önce söylediğiniz arsız yalanınızın yankıları çınlıyor. Bir sonraki yemeğe bunu giyip gelme olayını düşünmüyorsunuz bile. İçiniz sıkılıyor.

En yakın arkadaşınıza bile gerçeği söyleyemiyorsanız aranızdaki ilişki neye dayanıyor? Yalan söylemek, aranızdaki güven bağını koparmak değil midir? Bir hediye meselesinde gerçekle yüzleşemiyorsanız bu çok daha büyük şeyleri birbirinizden gizleyebileceğiniz anlamına gelir. Sonunda bu fikir midenizi zevksiz bir kazaktan daha çok bulandırıyor. Artık evinize döndünüz, ona tüm dürüstlüğünüzle hayal kırıklığına uğradığınızı itiraf eden bir mesaj atmayı düşünöyorsunuz. Ama tam tuşa basacakken onun bu mesajı aldığındaki halini gözünüzün önüne getiriyorsunuz. Onu üzmenin gücünüzü aştığına ve ne olursa olsun onu, tüm kalbiyle size bu hediyeı seçen arkadaşınızı korumak istediğinize karar veriyorsunuz. Böylelikle suçlu ve kabahatli hissederek, sonraki sene tekrardan yalan söylemek zorunda kalmaktan korkarak yatağınıza yatıyorsunuz.

Peki Mill olsa tüm bunlara ne derdi?

John Stuart Mill kesinlikle hediyeinizi değiştirmenize izin vermez. Buna karşılık, İngiliz filozof, mantıkçı ve ekonomist, hangi durumlarda doğruyu söylemenin ya da söylememenin zorunlu olduğunu göstermesi açısından değerli bir dosttur. Bize ilişkilerimizde, kendimizi diplomasi ve dürüstlük gereksinimi arasında doğru bir noktada konumlandırarak en düzgün stratejiyi benimseme fırsatı verebilir.

1863 yılında, kapitalizmin temellerini atarak ekonomi alanına yön verecek *Faydacılık* isimli eserde John Stuart Mill insan ilişkilerinde doğruluğun önemi konusunda durduğu noktayı açıklar. Kendini faydacı bakış açısından konumlar. Bu, çoğunluk için neyin en faydalı, en kazançlı olduğunu aramak demektir. Bununla beraber, cevabını dile getirirken hiçbir kuşkuya yer bırakmaz ve üzerine basa basa yalanın, güveni sarstığını ileri sürer. Yalan söylemek insanların kullandıkları sözlerin gücünü zayıflatır, bu da önermeleri, gerçeklik üzerine oturmadıklarından daha dayanıksız yapar. Bunun karşılığında, bireyler arasındaki ilişkiler daha güvensiz hale gelir. Fakat Mill bir adım daha ileri gider. Akıl yürütmesini, doğruluğu hayatımızdan çıkarmanın hiçbir önemi ol-

madığına karar verdiğimiz takdirde, toplumsal hayatta oluşacak sonuçlar üzerine tahmin yürüterek sürdürür.

Filozofa göre yalan söylemek yalnızca doğru olmayan sözler dile getirmek değil, aynı zamanda ve bilhassa toplumsal refahı tehdit etmek, toplumda mutluluğun kurulmasına zarar vermektir. Yazarın duruşu tavizsizdir çünkü bir grubun mutluluğunun, hep beraber keyifli olabilmemize olanak sağlayanın, karşılıklı güven üzerine kurulu ilişkilerde yattığını düşünür. Doğruyu söylemek güveni ve dolayısıyla bireylerin mutluluğunu artırır. Böylelikle doğruluk yalandan daha faydalı görünür, insanlar ve onların topluluk içindeki varoluşları açısından daha kazançlıdır. Kimin içine su serpilmez ki karşısındaki insanın dürüst sözlerini duyunca? İş hayatında ya da özel hayatta olsun, sohbetlerimizin üstü örtülü bir samimiyet anlaşmasına dayandığı fikri bize güven vermiyor mu? Mill'in ahlak anlayışı, deneyimi ve yaşanmışlığı esas alır. Ona göre, insanların toplamının mutluluğu için faydalı olan şey ahlaklıdır. Yalan bu güveni yıkar, bu nedenle de faydasız ve ahlaka aykırıdır. O zaman, doğruluk mutluluğun teminatıysa, burada durup arkadaşımıza çok samimi bir mesaj atmak üzere telefonumuza sarılabilir ve büyük büyük harflerle hediyein felaket çirkin olduğunu haykırabilirdik.

Evet ama işte, her ne kadar Mill doğruluğun ateşli bir savunucusu gibi grnse de bazı istisnalarda yalanın faydacı bir biçim de alabileceğini unutmaz. Belli başlı bazı durumlar ortaya koyar, bunlardan en önemlisi yalan söylemenin birini korumaya, sıkıntıdan uzak tutmaya olanak verdiği durumdur. Mill, yalanın kabul edilebileceği aşırı u durumları ele alır. Örneğin kötü insanlar tarafından kovalanan arkadaşımızın yerini söylemeyerek ya da ağır hasta olan birine yalan söyleyerek gerçeği sakladığımız durumlar. Elbette buradan bakıldığında, hoşumuza gitmeyen bir hediye karşısındaki hayal kırıklığımızı açığa vurmanın, acil bir durumla ilgisi yoktur ama burada da yine deneyim birincil plandadır ve eylemlerimizi belirlememizde bize yardım eder. Bu durumda herkesin iyiliği için en faydalı olan nedir? Ne düşündüğümüzü ifade edebilmek, özellikle de kırılmışken, esas olandır, tabii bu ötekini daha da büyük bir üzüntüye srklemediği takdirde. Bu karşımızdaki insanı büyük bir acı içinde bırakacaksa o zaman en iyisi susmak olacaktır.

Doğruluk çoğu zaman çok daha faydalıdır fakat yalan da bazen mazur görülebilir. Bu diploması meselesi başkalarına önem vermenin bir yoludur. Bununla birlikte istisna iki koşulda gz önüne alınabilir. Birincisi, tartışmasız bir şekilde kabul edilmelidir. İkincisiyse, sı-

nırlarını çizmek, kesin bir biçimde belirlemektir, böylece değerli sosyal bağlarımıza zarar verecek şekilde başka şeyler için de genişletmekten kaçınabiliriz. Dolayısıyla belki de bu seferlik telefonunuzu yerine bırakabilir ve hediyenizi sevmiş gibi yapabilirsiniz ama mesela arkadaşınıza, yaptığı yemekleri beğenmediğinizi söylemeye çekinmeyin. Aranızdaki bağ kesinlikle sağlamlaşacaktır.

BİRKAÇ SATIRDA MİLL:

(1806-1873)

1806 yılında Londra'da doğan John Stuart Mill, çocuğunu bir dahî yapma heveslisi ekonomist bir baba tarafından yetiştirilmişti. Babası, Filozof Jeremy Bentham'ın tavsiyelerine uyarak, ona oldukça sıkı ve titiz bir eğitim verdi. Mill, Yunan alfabesini üç yaşında öğrendi, cebir, ekonomi ve felsefeyle sekiz yaşından itibaren haşır neşir oldu. Yirmi yaşına geldiğinde ağır bir depresyonun kurbanı oldu ve duygularını daha çok dinleyerek dengelemeyi denedi. Sonrasında liberal eğilimleri olan yayınlarda gazetecilik yaptı. Finansal açıdan desteklediği Auguste Comte'un öğrencisi ve arkadaşı olarak pozitivizmden ciddi biçimde etkilendi, isminin çağrıştırdığının aksine bu akım pozitif bir yaşamın övgüsü değil, bilimsel akılcılığa dayanan bir düşünce akımıydı. 1858 yılında John Stuart Mill Fransa'da Avignon yakınlarındaki evine yerleşti. 1865 yılında Chambredes Communes'e seçildi, kadınların özgürlüğünü ve seçme ve seçilme hakkını savundu. Ahlak konusunda Jeremy Bentham'ın faydacılığını benimsedi. Mutluluk arayışı ve mutluluğun niteliği üzerinde durdu. İnsanlığın amacı bireysel mutlulukla toplumsal, kolektif mutluluğun arasındaki ayrımı azaltmaktı. Bu ayrım oldukça, ötekinin mutlulu-

đu, kişisel mutluluğu alıp götürecekti. Mill'in yücelttiği mutluluk özgecidir. Onun faydacılığı toplumun refahına yöneliktir.

KRİZLE MÜCADELE KİTABI: FAYDACILIK

1861 yılında yayımlanan bu eserde, John Stuart Mill kendi faydacılık tanımını savunur, bu doktrin kendisiyle birlikte Jeremy Bentham tarafından da yüceltilir. Teorisi faydacılığı ahlaklılığın tek kriteri olarak belirler. Faydalı bir eylem çok sayıda insanın mutluluğuna katkıda bulunan eylemdir. Bu mutluluk nitelikli zevk arayışıyla tanımlanır.

YETİŞ FELSEFE!

- Faydalı olan, topluma olabilecek en büyük mutluluğu bahşedendir.

Doğruyu söylemek faydalıdır çünkü bu, insanlar arasındaki güveni artırır ve başlı başına güven, toplumdaki mutluluğun temellerinden biridir.

- Yalan söylemek mutluluğa engel olur, tabii yalanın bir insanı koruduğu bazı istisnai durumlar dışında. Sözü ölçüp biçmek esastır.

TEŞEKKÜRLER

*“Bana hayat hikâyemi sorarsanız, size
okuduğum kitapları anlatırım.”*

Ossip Mandelstam

Yaz, 1914

O fevkalade insana, ağabeyime teşekkürler. O olmadan bunların hiçbiri olmazdı. Dünyadaki bütün kızların onun gibi bir ağabeyi olmasını dilerim. Anneme o sonsuz ve güçlü sevgisi için, cesareti, hayali ve bilhassa da hayalinin verdiği cesaret için teşekkür ederim. Babama bu kitabı bu denli çok istediği ve bu arzusuyla bana güven aşıladığı için teşekkür ederim. Alexandre’a böyle biri olduğu için teşekkür ederim. Ve sığınabileceğim kulübeler inşa ettiği için. Bu kitap bizim kitabımız, bunu tüm hayatımız boyunca unutmayacağız. Coco’ya enerjisi için ve kadere de bana üçüncü bir kardeş vererek sev-

gimi katladığı için teşekkür ederim. Laura-Mai'ye birbirine dolanan bağlarımız için teşekkür ederim. Pierre'e kurtarıcı ve içime işleyen yazımı için teşekkür ederim. Sylvie'ye sevecenliği ve güven veren bakışı için teşekkür ederim. Simon'a geçirdiğimiz zaman ve curcunalar için teşekkür ederim.

Hayatın dolambaçlı yollarını gülerek geçmenin bıraktığı izlerden daha değerli ve daha narin bir şey yoktur.

Susanne'a, Léonard'a, Emmanuelle'e teşekkür ederim. Böylesine doğru ve değerli bir bakış asla hayal edemezdim. Güveniniz sayesinde yazar olabildim. Minnetim sonsuz. Beni öğrenci yapmayı bilen öğretmenlerime ve benden öğretmen yapan öğrencilerime teşekkür ederim. Bana her gün biraz daha iyi olmayı öğretiyorsunuz. Frédéric Manzini'ye bana duygusal Spinoza'yı tanıttığı için teşekkür ederim. Alain Granat'ya felsefenin ne kadar seksi olduğunu bu denli erken anlamamı sağladığı için teşekkürler. Ve Stéphanie Janicot'ya, ilk kelimelerin baş döndürücülüğü için teşekkür ederim. Bérangère'e, Carole'a, Nitha'ya, Rachel'a, Océane'a, Marley'e, hevesleri ve becerileriyle sakin olmamı sağladıkları ve yazı yazmamı mümkün kıldıkları için teşekkür ederim. Gezin ve kâşif Ingrid'e teşekkür ederim, elbet yollarımız kesişecek. Maud'a yakınlığı için teşekkür ederim. Bütün

Yiddish Mama'lara teşekkürler. Virginie'ye, Olga'ya, Jola'ya, Ulysse'e, Ilona'ya, Malizzia'ya, Eva'ya ve Laurent-David'e gizli dayanışmaları ve beni besleyen cesaretlendirmeleri için teşekkür ederim. Emmnuel M.'ye ve zafer akşamlarına teşekkür ederim.

Spinoza'ya, Aristo'ya, Bergson'a, Wittgenstein'a, Hume'a, Pascal'a, Nietzsche'ye, Kant'a, Platon'a, Heidegger'e, Levinas'a, Mill'e teşekkür ederim, siz olmadan, dostlar, ne yapacağımı bilemezdim.

YAZAR HAKKINDA

Fransızca ve felsefe bölümlerinden mezun olan Marie Robert öğretmendir. Aynı zamanda Montessori okulu kurucusudur ve Paris Lycée International Montessori'de akademik program koordinatörüdür.

Marie Robert

Sen Çözemezsen KANT Çözer

Kontrol edemediğimiz durumlar, her şeyin yerle bir olduğu kaos dakikaları, öfkenin, gözyaşlarının, suçluluğun, anlayışsızlığın, utancın esiri olduğumuz yani keçileri kaçırdığımız anlar... Bu kriz anlarına kim çözüm getirebilir?

Kant, Nietzsche, Platon, Spinoza... Düşünceleriyle tarihe yön veren bu filozofların hayatınızın en büyük krizlerini çözmede size yardımcı olmak için yanınıza geldiğini düşünün. Bu kitapta tarihin en büyük on iki filozofu modern hayatın günlük sorunlarına çözüm getirebilmek için bir araya geliyor. Bir sonraki kriz anında telaşlanmak yerine bu filozoflardan yardım alabilirsiniz.

Marie Robert bu kitapta felsefeyi kütüphane raflarından çıkarıp ilişkilerimizin, işimizin ve bilhassa da gündelik hayatımızın tam kalbine yerleştiriyor.

20.00

ayırsız kitap
"okumaya değer"

